

HET KIND IN VLAANDEREN

1. Demografische gegevens

1.1. Aantal geboorten

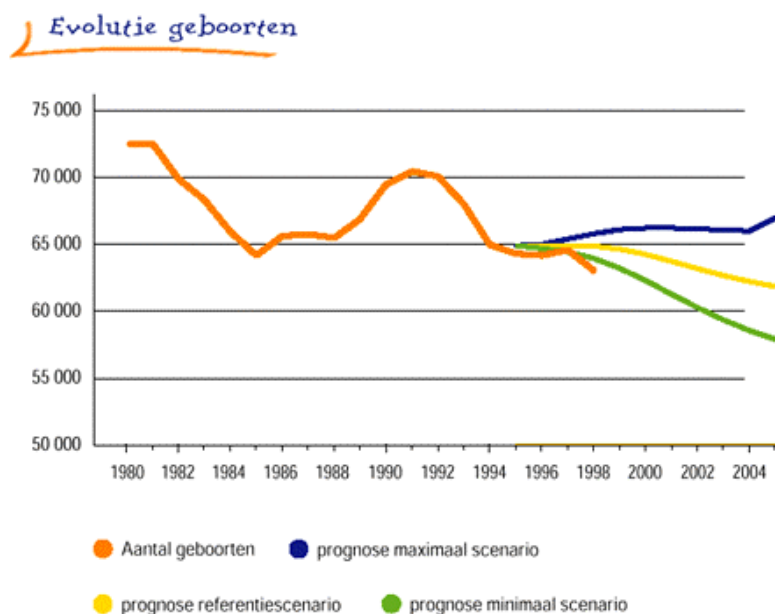
In 1998 werden er in het *Vlaams Gewest* 63 042 kinderen levend geboren (voorlopig cijfer). Tegenover 1997 is dit een daling met 1529 geboorten (of -2,4%) (zie tabel 2.1).

Geboorten

1997	64 571
1998	63 042

2.1 Aantal levendgeborenen in het Vlaams Gewest
Bron: NIS – Loop van de bevolking

Het geboortecijfer in het Vlaams Gewest kent dus een *absoluut laagtepunt* sedert de Tweede Wereldoorlog. Het vorige absolute laagtepunt was 1985 met 64 167 levendgeborenen (zie grafiek 2.1).

Grafiek 2.1 Evolutie van het aantal geboorten in het Vlaams Gewest
Bron: NIS – Loop van de bevolking

* Voorlopig cijfer

In tabel 2.2 wordt het aantal geboorten *per provincie* weergegeven. In alle provincies ligt het geboortecijfer lager dan in 1997.

Grafiek 2.2 geeft de evolutie van de geboortecijfers naar gelang van de provincie sinds 1980.

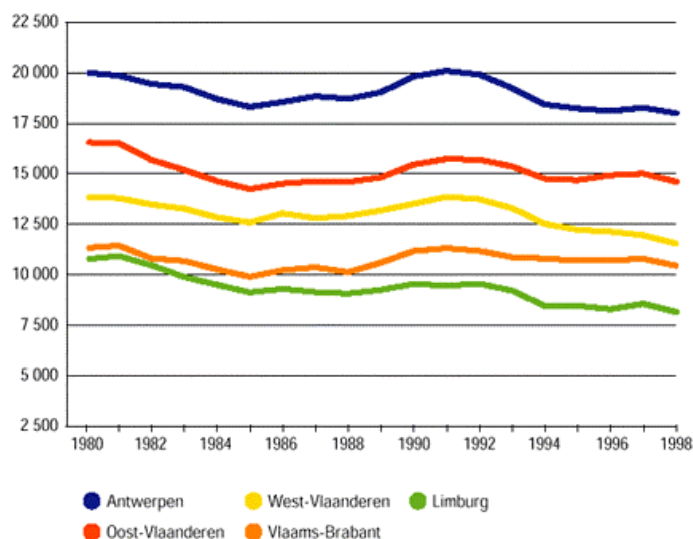
Geboorten per provincie

	1997	1998
Antwerpen	18 267	18 033
Vlaams-Brabant	10 785	10 524
West-Vlaanderen	11 954	11 679
Oost-Vlaanderen	15 006	14 624
Limburg	8 559	8 182

2.2 Aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS – Loop van de bevolking

Geboorten per provincie

Grafiek 2.2 Evolutie van het aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS – Loop van de bevolking

1.2. Vruchtbaarheidscijfer

In 1994 (meest recente cijfer) bedroeg het *gemiddelde aantal kinderen per vrouw* in het Vlaams Gewest 1,4996 (zie tabel 2.3). De vruchtbaarheid ligt dus ver onder de vervangingsfactor. Er wordt van uitgegaan dat een vruchtbaarheidscijfer van 2,1 noodzakelijk is voor de vervanging van de generatie.

Vruchtbaarheidscijfer

1990	1,5503
1991	1,5794
1992	1,5806
1993	1,5543
1994	1,4996

2.3. Totale vruchtbaarheidscijfer - Vlaams Gewest

Bron: NIS – Bevolkingsstatistieken

1.3. Vooruitzichten inzake het geboortecijfer

Inzake vruchtbaarheid is er momenteel veeleer sprake van een *bestending van een gedragspatroon* dan van een ommekeer*.

Uit de "European Values Studies" blijkt dat de opvattingen van de jongste bevroegde generatie (geboren tussen 1961 en 1972) over gezinswaarden zoals wederzijdse plichten van ouders en kinderen, het waarderen van het intacte gezin, kinderen als droomvervulling, enz. niet afwijken van de opvattingen van de hen voorafgaande generatie. Er is geen herstel van de "traditionele familie" in de maak. De verschillende leefvormen trekken een vrij stabiel aandeel in de bevolking aan. In demografisch gedrag vertaald betekent dit dat het uitstelgedrag voorsnog niet wordt omgebogen. Ten hoogste is er sprake van een vertraging in het verder doorzetten van het uitstel van huwelijken en geboorten.

Ook op basis van de economische theorieën kan men momenteel niet tot andere conclusies komen.

De *neoklassieke economische theorie* verklaarde de tweede demografische transitie, die te typeren is als uitstelgedrag inzake huwelijken en vruchtbaarheid, vanuit een bewuste kosten-batenafweging. De zogenaamde "opportunity costs" verbonden aan moederschap blijven zeer aanzienlijk en de tewerkstelling van vrouwen tussen 25 en 34 jaar is in Vlaanderen nooit zo hoog geweest als vandaag. Een kentering in de economische autonomie van vrouwen is niet in aantocht, zodat men vanuit de neoklassieke economische theorie niet anders kan dan verwachten dat de demografische uitstelbeweging zich voortzet en het huwelijk als institutioneel kader verder verzwakt.

Ook vanuit de *Easterlin-visie*, een andere belangrijke theorie bij de verklaring van de tweede demografische transitie, kan men moeilijk een ommekeer verwachten. In deze theorie wordt een link gelegd tussen enerzijds vruchtbaarheid en anderzijds consumptie-aspiraties zoals gegroeid tijdens de jeugdfase en de mogelijkheden van mannen om via tewerkstelling en carrière daartoe het nodige inkomen te verwerven.

De generaties geboren in de jaren zeventig hebben zeer hoge consumptie-aspiraties: uit surveys blijkt dat zij prioriteit geven aan materiële welvaart en carrière. Verder is er ook de scherpe concurrentie op de arbeidsmarkt. Ook op basis van dit verklaringsmodel is een verdere demografische uitstelbeweging te verwachten.

In de loop van 1996 maakte het NIS bevolkingsvooruitzichten bekend voor de *periode 1995-2050*. In totaal werden er 12 scenario's uitgewerkt.

Het NIS schuift een scenario naar voren als *referentiescenario*, omdat de hypothesen omtrent sterfte, geboorte en migratie die dit scenario omvat als de meest waarschijnlijke worden beschouwd.

Het referentiescenario gaat uit van een totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) van 1,75; het minimale scenario hanteert 1,6 en het maximale 1,9. Volgens het referentiescenario zal het aantal geboorten tot 2000 nagenoeg onveranderd blijven. Vanaf 2001 komt er een periode met een lichte daling. In 2005 zouden er nog 61 851 geboorten zijn. In het minimale scenario zou het aantal geboorten in 2005 nog 57 895 bedragen en volgens het maximale scenario 66 965 (zie grafiek 2.1).

* Zie Deboosere P., Lesthaeghe R., Surkijn J., Boulanger P.M., Lambert A., *Huishoudens en Gezinnen, NIS, monografie nr. 4, 1997.*

1.4. Kinderen onder de 6 jaar

Op 1 januari 1998 telde het *Vlaams Gewest* 194 099 kinderen onder de 3 jaar; onder de 6 jaar waren er 400 422 kinderen (zie tabel 2.4). Tegenover 1997 is de groep kinderen onder de 3 jaar in het Vlaams Gewest gedaald met 681 kinderen (-0,3%) (zie grafiek 2.3).

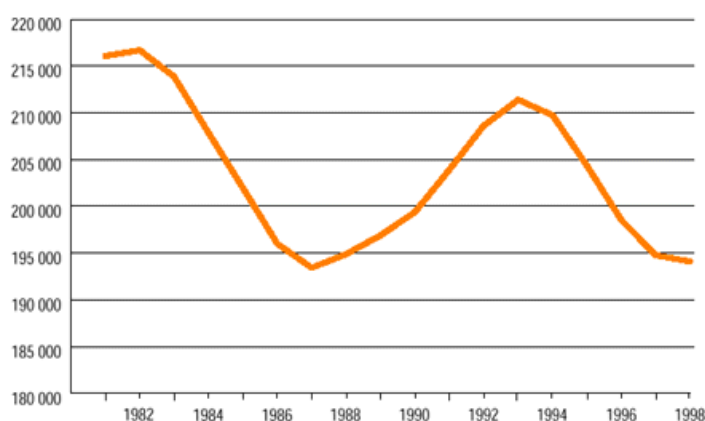
Het aandeel van kinderen onder de 3 jaar in de bevolking bedraagt momenteel 3,3%, dat van kinderen onder de 6 jaar 6,8%. Dit aandeel is sinds 1990 met 0,3% gedaald.

Aantal kinderen

	1997	1998
Aantal kinderen onder de 3 jaar	194 780	194 099
Aantal kinderen van 3 tot 6 jaar	212 241	206 323
Aantal kinderen onder de 6 jaar	407 021	400 422

2.4 Aantal jonge kinderen in het Vlaams Gewest (op 1 januari)
Bron: NIS – Loop van de bevolking

Evoluatie aantal kinderen

Grafiek 2.3 Evoluatie van het aantal kinderen onder de 3 jaar in het Vlaams Gewest
(op 1 januari)
Bron: NIS – Loop van de bevolking

1.5. Allochtone kinderen

Voor de omschrijving van de groep allochtone kinderen is men aangewezen op overheidsstatistieken, die gebruik maken van het juridische *nationaliteitscriterium*. Het nationaliteitscriterium is evenwel niet erg adequaat om de personen van vreemde herkomst zichtbaar te maken, wegens de verruimde mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verkrijgen.

In 1998 waren er in het *Vlaams Gewest* 10 689 kinderen onder de 3 jaar die niet de Belgische nationaliteit hadden, of 5,5% (zie tabel 2.5). Tegenover 1997 is er een lichte daling (-0,2%) van het aandeel kinderen van vreemde nationaliteit.

Aantal allochtone kinderen

1997	11 075
1998	10 689

2.5 Aantal kinderen onder de 3 jaar van vreemde nationaliteit in het Vlaams Gewest
(op 1 januari)

Bron: NIS – Loop van de vreemde bevolking

1.6. Huwelijken en echtscheidingen

In 1997 werden er in het *Vlaams Gewest* 28 328 *huwelijken* gesloten; tegenover 1996 is het aantal huwelijken gedaald met 1900 (-6,3%). Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 4,80 per 1000 inwoners. Het voorlopig cijfer voor 1998 wijst op een verdere daling met 9,3% naar 25 687 (zie tabel 2.6).

De gemiddelde leeftijd bij huwelijk bedraagt in ons land (1997) 31 jaar en 9 maanden bij de mannen en 29 jaar en 1 maand bij de vrouwen. De mediaanleeftijd ligt ongeveer 3 jaar lager en bedraagt 28 jaar en 8 maanden bij de mannen en 26 jaar en 5 maanden bij de vrouwen. Zowel de gemiddelde leeftijd als de mediaanleeftijd namen toe met ongeveer 2 maanden bij de mannen en bij de vrouwen.

Huwelijken op jonge leeftijd zijn vrij uitzonderlijk: in het *Vlaams Gewest* waren in 1997 3,3% van de vrouwen en 0,5% van de mannen jonger dan 20 jaar. Bij 66 huwelijken of 0,2% waren zowel man als vrouw jonger dan 20 jaar.

Huwelijken

	Aantal	Per 1000 inwoners
1996	30 228	5,14
1997	28 328	4,80
1998	25 687*	

2.6 Aantal huwelijken in het Vlaams Gewest

Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Voorlopig cijfer

In 1997 waren er in het *Vlaams Gewest* 13 994 *echtscheidingen*; het aantal echtscheidingen daalde met 4,6% tegenover 1996. Per 100 000 inwoners waren er in 1997 ruim 237 echtscheidingen. Het voorlopig cijfer voor 1998 wijst op een status-quo. Voor 1998 wordt het aantal echtscheidingen op 13 970 geraamd (tabel 2.7).

Met deze tweede daling op rij wordt de theorie bevestigd dat het extreem hoge aantal echtscheidingen in 1995 te maken had met de wijziging in de echtscheidingswet die in werking trad op 1 oktober 1994.

Echtscheidingen

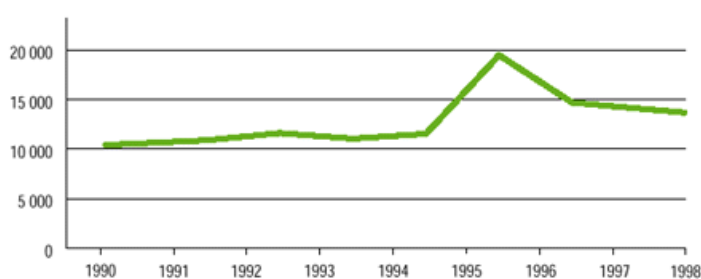
	Aantal	Per 100 000 inwoners
1996	14 664	249,71
1997	13 994	237,23
1998	13 970*	

2.7 Aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Voorlopig cijfer

Evolutie echtscheidingen

Grafiek 2.4 Evolutie van het aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

1.7. Adoptie

In de loop van 1998 hebben de *erkende adoptiediensten* in totaal 228 kinderen *geplaatst voor adoptie*. Het aantal voor adoptie geplaatste kinderen lag merkelijk hoger dan in 1997 (+53 plaatsingen). Het betrof meestal plaatsingen van kinderen afkomstig uit het buitenland (82,5%). De uit het buitenland afkomstige kinderen kwamen vooral uit India, Vietnam, Ethiopië, Haïti en Roemenië (zie tabel 2.8).

Op 1 april 1997 is de nieuwe procedure voor interlandelijke adoptie als proefproject in werking getreden. Vermoedelijk hebben meer adoptieouders dan in het verleden gekozen voor de procedure die de Vlaamse Gemeenschap voorschrijft. Ook de grotere duidelijkheid die werd geschapen, speelde hier wellicht in mee. Het aantal landen waaruit de kinderen komen is ook beperkter dan in 1997. Binnen de adoptiediensten is er een tendens om die landen te schrappen waarmee de samenwerking minder vlot verloopt of die minder actief zijn.

Op het moment van de plaatsing in het gezin waren 38,6% van de kinderen jonger dan 1 jaar, 24,6% tussen 1 en 2 jaar oud. Ongeveer 37% van de kinderen was 2 jaar of ouder (zie tabel 2.9).

De gemiddelde leeftijd bedroeg 1,6 jaar en was nagenoeg ongewijzigd tegenover 1997.

In 53,5% van de adopties werd het kind opgenomen in een kinderloos gezin. Bij plaatsing in een gezin met kinderen was het adoptiekind veelal jonger dan de kinderen van het gezin. 16% van de geplaatste kinderen werd samen met een (of meerdere) ander(e) kind(eren) geplaatst. De adoptieouders waren meestal tussen

30 en 45 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader bedroeg 37,7 jaar, die van de adoptiemoeder 36,2 jaar. Zowel de gemiddelde leeftijd van de adoptievader als die van de adoptiemoeder lag hoger dan in 1997. In totaal 9 kinderen hebben geen adoptievader (3,9%).

Geadopteerde kinderen

	1997		1998	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	24	13,7	40	17,5
Uit het buitenland afkomstig				
India	48	27,4	38	16,7
Vietnam	16	9,1	36	15,8
Ethiopië	1	0,6	25	11,0
Haiti	26	14,9	21	9,2
Roemenië	7	4,0	17	7,5
China	8	4,6	10	4,4
Colombia	7	4,0	10	4,4
de Filipijnen	15	8,6	9	3,9
Bulgarije	4	2,3	7	3,1
Ecuador	1	0,6	7	3,1
Rusland	0	0,0	4	1,8
Moldavië	3	1,7	3	1,3
Bolivia	2	1,1	1	0,4
Congo	3	1,7	0	0,0
Chili	3	1,7	0	0,0
Frankrijk	3	1,7	0	0,0
Burundi	2	1,1	0	0,0
Oekraïne	2	1,1	0	0,0
<i>Totaal uit het buitenland afkomstig</i>	<i>151</i>	<i>86,3</i>	<i>188</i>	<i>82,5</i>
Totaal	175	100,0	228	100,0

2.8 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal naar land van herkomst
Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie

Leeftijd adoptie

In verstreken jaren	1997		1998	
	Aantal*	%	Aantal	%
0 jaar	59	34,5	88	38,6
1 jaar	59	34,5	56	24,6
2 jaar	22	12,9	31	13,6
3 jaar	9	5,2	21	9,2
4 jaar	6	3,5	11	4,8
5 – 9 jaar	16	9,4	16	7,0
10 – 14 jaar	0	0,0	5	2,2
Totaal	171	100,0	228	100,0

2.9 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie
Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie
* Van 4 kinderen is de leeftijd niet bekend

2. Over de gezinnen van jonge kinderen

In welke gezinnen leven jonge kinderen in het Vlaams Gewest? Vanuit de invalshoek van het kind worden hieronder een aantal aspecten van de leefsituatie van jonge kinderen beschreven. Het kind is hierbij de *teleenheid* en niet het gezin of het gezinshoofd. Er wordt stilgestaan bij de leefsituatie van kinderen onder de 3 jaar, van kinderen van 3 jaar tot 7 jaar en van kinderen van 7 jaar tot 12 jaar. De gegevens van de Panelstudie Belgische Huishoudens worden specifiek voor Kind en Gezin verwerkt. Momenteel zijn de gegevens over 1997 beschikbaar*.

* Gesthuizen M., Jacobs T., *Indicatoren van de leefsituatie van het kind in Vlaanderen, 1998*

2.1. Samenstelling van het gezin

De meeste jonge kinderen leven in een *tweeoudergezin*. Het aantal kinderen onder de 3 jaar dat leeft in een eenoudergezin bedraagt 4,6%; bij kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt het 1,8% en bij kinderen op lagereschoolleeftijd 4,6% (zie tabel 2.10). Een zeer beperkt aantal kinderen leeft in een meergeneratiegezin (minder dan 1%) (zie tabel 2.11).

Kinderen onder de 12 jaar leven vooral bij de *natuurlijke vader en moeder* die tevens een *echtpaar* vormen (zie tabel 2.11). Van de kinderen onder de 3 jaar woont ongeveer 8% bij de natuurlijke vader en moeder die een samenwonend paar vormen. Kinderen onder de 3 jaar wonen meer dan voorheen bij een samenwonend paar (8,1% tegenover 5,2% in 1996). Vraag is of dit samenwonen een tijdelijke dan wel een blijvende situatie is. Uit de analyse van de gegevens 92-95 bleek dat de wijzigingen die kinderen meemaken op het vlak van gezinssamenstelling meestal bestaan in een huwelijk van hun samenwonende ouders.

Uit tabel 2.11 blijkt verder dat heel weinig kinderen niet bij de natuurlijke moeder verblijven. Het aandeel kinderen dat niet bij de natuurlijke vader verblijft is ook zeer beperkt. Van de kinderen op lagereschoolleeftijd verblijft 8% niet bij de natuurlijke vader.

Jonge kinderen leven meestal in een gezin met *hoogstens nog 1 broer of zus*: 28,7% van de kinderen onder de 3 jaar is enig kind en 47,9% heeft 1 broer of zus in het gezin. Van de kinderen van 3 jaar tot 7 jaar leeft 11,3% als enig kind en heeft 46,9% slechts 1 broer of zus in het gezin. Bij kinderen van 7 jaar tot 12 jaar heeft 49,8% 2 of meer broers of zussen in het gezin (zie tabel 2.12).

Gezinstype

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Eenoudergezin	4,6	1,8	4,6
Tweeoudergezin	95,4	98,2	95,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.10 Kinderen onder de 12 jaar naar gezinstype (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Gezinssamenstelling

9

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	85,5	93,9	90,6
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,0	0,7
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	0,0	0,4
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	1,5	1,0
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	8,1	2,0	0,0
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	0,9	1,7
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,6	0,0	0,0
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,0	0,6
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke moeder	4,6	1,8	4,2
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke vader	0,0	0,0	0,4
Kind in een meergeneratiegezin met zijn vader/moeder en grootouders	1,1	0,0	0,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.11 Kinderen onder de 12 jaar: samenstelling van het gezin waarin zij leven (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Broers en zussen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Enig kind	28,7	11,3	10,2
Eén broer of zus in het gezin	47,9	46,9	40,0
Twee broers en/of zussen in het gezin	20,9	28,1	35,6
Drie broers en/of zussen in het gezin	1,9	8,8	7,5
Vier of meer broers en/of zussen in het gezin	0,6	4,9	6,7
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.12 Aantal broers en/of zussen waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

2.2. Arbeidssituatie van de ouders van jonge kinderen

Ongeveer 65% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een *moeder met betaald werk*. Schoolgaande kinderen hebben frequenter een moeder die geen betaalde baan heeft dan niet-schoolgaande kinderen: 34% tegenover 23% voor de niet-schoolgaande kinderen (zie tabel 2.13). Van 1 op 10 niet-schoolgaande kinderen heeft de moeder het werk tijdelijk onderbroken.

Vrij frequent werkt de moeder deeltijds: bij 1 op 3 niet-schoolgaande kinderen met een moeder die werkt gaat het om een deeltijds werkende moeder. Van de kinderen die naar de (kleuter-)school gaan, heeft ongeveer 55% een voltijds werkende moeder (zie tabel 2.14).

De meeste kinderen hebben een *vader met betaald werk* en dit is vrijwel uitsluitend voltijds (zie tabellen 2.13 en 2.14).

Naar gelang van de leeftijd van de kinderen is er een verschil: van niet-schoolgaande kinderen werkt bijna 6% van de vaders deeltijds. Is dit een schuchtere doorbraak van deeltijds werk bij vaders? Kinderen op lagereschoolleeftijd hebben frequenter een vader zonder betaald werk dan de niet-schoolgaande kinderen en de kinderen op kleuterschoolleeftijd.

Voor bijna 44% van de niet-schoolgaande kinderen waarvan de moeder werkt betekent dit dat de moeder *nooit in het weekend en nooit vóór 7 uur of na 20 uur* beroepsarbeid verricht. Wanneer dit wel het geval is, dan gaat het veelal om weekendwerk of om weekendwerk én om vroege of late arbeid. Bij schoolgaande kinderen ligt het percentage moeders dat in het weekend én vroeg of laat werkt hoger.

Hoogstens 3 op 4 kinderen heeft een vader die ook op speciale momenten werkt (zie tabel 2.15). Niet-schoolgaande kinderen hebben iets minder met een vader te maken die op speciale momenten werkt dan schoolgaande kinderen.

Van de kinderen waarvan de moeder momenteel niet beroepsactief is, heeft die moeder meestal ooit een betaalde baan gehad.

Ook van heel wat van deze kinderen is de moeder momenteel uitkeringsgerechtigd werkloos. Bij niet-schoolgaande kinderen ligt het percentage met een uitkeringsgerechtigde werkloze moeder hoger; bij kinderen die naar de lagere school gaan ligt het percentage met een moeder die het huishouden doet hoger (zie tabel 2.16).

Moeders die hun *betaalde baan tijdelijk onderbraken*, zijn meestal met loopbaanonderbreking of met zwangerschapsverlof. Loopbaanonderbreking is frequenter bij schoolgaande kinderen dan bij niet-schoolgaande kinderen.

Arbeidssituatie

	Moeder	Vader
Niet-schoolgaande kinderen		
Betaald werk	66,7	95,9
Geen betaald werk	23,1	4,1
Werk tijdelijk onderbroken	10,2	0,0
Totaal	100,0	100,0
Kinderen die naar de kleuterschool gaan		
Betaald werk	64,1	94,7
Geen betaald werk	31,7	5,3
Werk tijdelijk onderbroken	4,2	0,0
Totaal	100,0	100,0
Kinderen die naar de lagere school gaan		
Betaald werk	64,7	90,9
Geen betaald werk	34,1	8,4
Werk tijdelijk onderbroken	1,2	0,7
Totaal	100,0	100,0

2.13 Arbeidssituatie van de ouders van kinderen onder de 12 jaar (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin – percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Arbeidssituatie: omvang

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Moeder werkt			
Voltijds	62,5	55,1	54,7
Deeltijds*	37,5	44,9	45,3
Totaal	100,0	100,0	100,0
Vader werkt			
Voltijds	94,3	98,1	98,6
Deeltijds*	5,7	1,9	1,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.14 Kinderen onder de 12 jaar: arbeidssituatie van de ouders naar voltijdse of deeltijdse tewerkstelling (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin – percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin
* Deeltijds: minimaal 15 uren en maximaal 30 uren werk per week

Werken op speciale momenten

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Moeder werkt			
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	43,6	48,5	46,3
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	8,4	8,6	10,8
In het weekend	20,7	12,7	8,0
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	27,3	30,3	34,9
Totaal	100,0	100,0	100,0
Vader werkt			
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	31,7	26,7	24,9
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	15,9	13,8	15,1
In het weekend	2,5	3,2	7,1
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	49,9	56,3	52,9
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.15 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie waarmee de ouders werken op speciale momenten

(alleen kinderen wonend in een tweoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Geen werk of tijdelijke werkonderbreking

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Moeder is uitkerings-gerechtigd werkloos en had ooit betaald werk	37,5	21,4	26,2
Moeder is uitkerings-gerechtigd werkloos en had nooit betaald werk	3,0	0,0	0,0
Moeder doet het huishouden en had ooit betaald werk	36,1	52,8	52,9
Moeder is niet-uitkerings-gerechtigd werkloos en had ooit betaald werk	0,0	7,2	2,8
Moeder doet het huishouden en had nooit betaald werk	23,4	18,6	18,1
Totaal	100,0	100,0	100,0
Aandeel kinderen met een moeder zonder betaald werk of werk tijdelijk onderbroken	33,3	35,9	35,3

2.16 Kinderen onder de 12 jaar: situatie van de moeder zonder betaald werk of die tijdelijk het werk onderbrak

(alleen kinderen in een tweoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin.

Is er een, zij het zeer schuchtere, *tendens* te bespeuren naar een meer gelijke situatie op het vlak van betaald werk tussen de moeder en de vader van jonge kinderen? Tegenover 1996 zijn er een aantal verschillen die wijzen in die richting. Enerzijds neemt het aantal kinderen met een moeder met een betaalde baan toe, evenals

het aantal kinderen met een moeder die werkt op speciale uren. Anderzijds heeft een groter aantal niet-schoolgaande kinderen een deeltijds werkende vader en ligt het aantal niet-schoolgaande kinderen met een vader die op speciale momenten werkt, lager.

2.3. Materiële situatie van het gezin

In welke materiële situatie leven jonge kinderen? De meeste kinderen wonen in een *tweeverdienersgezin*. Meer schoolgaande kinderen leven in een eenverdienersgezin (ruim 30%) dan niet-schoolgaande kinderen (16,6%). Ongeveer 5% van de kinderen onder de 12 jaar leeft in een gezin zonder beroepsinkomen of arbeidsvervangend inkomen. Dit percentage is iets hoger bij kinderen van 7 tot 12 jaar dan bij kinderen onder de 7 jaar (zie tabel 2.17).

Ongeveer 9% van de kinderen onder de 7 jaar in tweeoudergezinnen en 6% van de kinderen op lagere schoolleeftijd leven in een gezin dat *moeilijk tot zeer moeilijk* rondkomt. Ongeveer 20% leeft in een gezin dat *nogal moeilijk* kan rondkomen met het inkomen en bijna 40% leeft in een gezin dat gemakkelijk tot zeer gemakkelijk rondkomt (zie tabel 2.18).

Een- of tweeverdienersgezinnen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Tweeverdienersgezinnen	79,4	64,4	62,6
Eenverdienersgezinnen	16,6	31,4	30,9
Geen inkomen uit arbeid noch arbeidsvervangend inkomen	4,0	4,2	6,5
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.17 Kinderen onder de 12 jaar wonend in een een- of tweeverdienersgezin

(alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Beoordeling inkomen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Zeer moeilijk	3,7	3,6	3,5
Moeilijk	5,1	5,6	2,8
Nogal moeilijk	17,1	20,8	21,6
Nogal gemakkelijk	36,3	34,3	32,4
Gemakkelijk	23,4	32,4	35,3
Zeer gemakkelijk	14,4	3,3	4,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.18 Kinderen onder de 12 jaar: hoe komt het gezin rond met zijn huidig inkomen?

(alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

2.4. Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen

Het merendeel van de jonge kinderen leeft in een gezin met een onevenwichtigheid in de *verdeling van de huishoudelijke taken tussen moeder en vader*. Ruim 6 op 10 kinderen onder de 12 jaar leven in een gezin waar de moeder meer dan driekwart van de huishoudelijke taken op zich neemt. Dit is nog uitgesprokener bij kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 2.19).

Huishoudelijke taken

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Moeder neemt meer dan 3/4 op	67,3	61,2	63,3
Moeder neemt 1/2 tot 3/4 op	17,1	16,6	18,3
Moeder neemt 1/4 tot 1/2 op	13,0	14,1	9,7
Moeder neemt minder dan 1/4 op	2,1	2,8	4,2
Moeder neemt geen taken op	0,5	5,3	4,4
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.19 Kinderen onder de 12 jaar naar het aandeel dat de moeder opneemt in de huishoudelijke taken (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Het grootste deel van de jonge kinderen (ongeveer 40%) heeft ouders die in hun *opvoedingswaarden* overwegend of volledig conformistisch georiënteerd zijn (zie tabel 2.20). Bij een belangrijk deel van de jonge kinderen houden de ouders verschillende opvoedingswaarden aan: de ene ouder is overwegend of volledig conformistisch, de andere ouder kiest voor een opvoeding die helemaal of overwegend gericht is op de autonomie van het kind.

Van jonge kinderen onder de 3 jaar kiezen de ouders het minst voor een opvoeding gericht op de autonomie van het kind.

Opvoedingswaarden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Overwegend of volledig conformistisch	43,6	41,1	38,6
Gemengd	30,7	23,8	24,7
Overwegende of volledige autonomie	22,7	33,2	31,5
Geen antwoord	3,0	1,9	5,2
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.20 Kinderen onder de 12 jaar naar opvoedingswaarden die hun ouders eropna houden (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Het merendeel van de kinderen leeft in een gezin dat zeer open is voor *contacten met vrienden en familieleden* (zie tabel 2.21). Bij kinderen onder de 3 jaar is het aantal dat leeft in een gesloten of weinig open gezin het laagst.

Openheid gezin

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Gesloten, weinig open	7,9	14,4	16,2
Tamelijk open gezin	21,3	13,4	22,9
Zeer open gezin	70,8	72,2	60,9
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.21 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van openheid/geslotenheid van het gezin waartoe zij behoren (alleen kinderen in tweecoudergezinnen – percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishouders – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

2.5. Kansarmoede bij kinderen

Kind en Gezin registreert jaarlijks gegevens over kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknot worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.

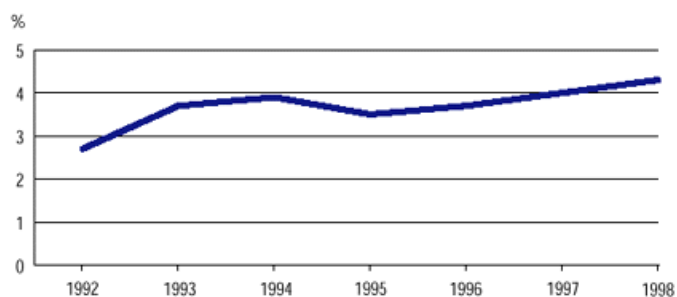
Uit deze definitie werden zes *selectiecriteria* afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd, namelijk het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, de *ontwikkeling* van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Wanneer een gezin aan drie of meer criteria beantwoordt, wordt het als kansarm beschouwd.

In 1998 werden alle gezinnen met een kind geboren tussen 1 januari 1998 en 31 december 1998 beoordeeld naar de 6 criteria en werd per kansarm gezin de informatie opgevraagd over de beoordelingscriteria.

Zowat 4,3% van de in 1998 geboren kinderen werd geboren in een kansarm gezin (voorlopig cijfer). Tegenover 1997 werd in het hele Vlaams Gewest een lichtjes hoger percentage geboorten in kansarme gezinnen geregistreerd (+0,3%).

De kansarmoederegistratie werd gestart in 1992. Sedert 1992 vertoont het percentage een zeer lichte stijging. Gelet op de aandacht binnen Kind en Gezin voor de kansarmoedeproblematiek, wijst deze stijging eerder op een toegenomen bereik van deze groep en dus op een betere registratie van het fenomeen dan op een daadwerkelijke groei van de problematiek in Vlaanderen.

Evolutie kansarme gezinnen

Grafiek 2.5 Evolutie van het aantal kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar - Vlaams Gewest

Het percentage kansarme gezinnen verschilt naar gelang van de *provincie*. In de provincie Limburg ligt het percentage kansarme gezinnen met jonge kinderen het hoogst, namelijk 5,2%; in Vlaams-Brabant het laagst met 3,1%. In de provincies Oost-Vlaanderen, Antwerpen en West-Vlaanderen werden respectievelijk 4,6%, 4,4% en 4,1% kansarme gezinnen geregistreerd (zie tabel 2.22). Tegenover 1997 ligt het cijfer lager in de provincie Antwerpen.

Kansarmoede is sterk geconcentreerd in een beperkt aantal *gemeenten*. De helft van alle kinderen geboren in een kansarm gezin woont in vijftien steden. Deze steden zijn Antwerpen, Gent, Mechelen, Aalst, Beringen, Heusden-Zolder, Brugge, Diest, Oostende, Menen, Genk, Ronse, Vilvoorde, Kortrijk en Roeselare.

Kansarme gezinnen

	1997	1998
Antwerpen	4,6	4,4
Vlaams-Brabant	2,5	3,1
West-Vlaanderen	3,6	4,1
Oost-Vlaanderen	4,1	4,6
Limburg	5,3	5,2
Totaal	4,0	4,3

2.22 Kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar, naar gelang van de provincie (percentage)
Bron: Kind en Gezin – Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen

De meeste kansarme gezinnen hebben te maken met een *complex geheel van problemen*. Een lage opleiding van een of beide ouders is het meest aangekruist als een domein waarop de gezinnen beknot zijn in hun kansen. De zwakke arbeidssituatie van de ouders is het op een na meest aangekruiste criterium. Zwaktes in de ontwikkeling van de kinderen en een zwakke gezondheidstoestand scoren het laagst, maar maken toch nog respectievelijk bij 47,0% en 33,4% van de gezinnen deel uit van de problematiek (zie tabel 2.23). Uit de registratie blijkt ook dat bij bijna de helft (46,9%) van de kinderen geboren in een kansarm gezin, het gezin in een zwakke sociaal-economische situatie leeft. Dit houdt in dat deze gezinnen tegelijkertijd op het vlak van inkomen, opleiding en tewerkstelling zwak staan.

Kansarmoedeproblematiek

Lage opleiding van een of beide ouders	80,6
Zwakke arbeidssituatie van de ouders	81,3
Laag maandinkomen	75,6
Slechte huisvesting	55,9
Zwaktes in de ontwikkeling van de kinderen	47,0
Zwakke gezondheidstoestand	33,4

2.23 Aanwezigheid van de verschillende criteria voor kansarmoede in de kansarme gezinnen – 1998 (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen

3. Dagelijkse leefwereld van het jonge kind

3.1. Contacten met moeder en vader

Wat de samenstelling van het gezin al deed vermoeden (zie punt 2.1) blijkt ook uit de gegevens over de frequentie van de contacten van het kind met zijn ouders: minder dan 1% van de kinderen onder de 3 jaar en ongeveer 5% van de kinderen van 3 tot 12 jaar zien hun moeder én hun vader niet dagelijks (zie tabel 2.24).

Contacten met ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Ziet moeder en vader dagelijks	99,4	95,1	93,6
Ziet moeder dagelijks en vader meermaals in de week	0,6	2,3	3,5
Ziet moeder dagelijks en vader ongeveer eenmaal per week	0,0	0,0	0,0
Ziet moeder dagelijks en vader één of twee keer per maand	0,0	1,5	0,5
Ziet moeder dagelijks en vader nooit	0,0	0,3	1,4
Ziet moeder meermaals in de week en vader meermaals in de week	0,0	0,8	0,3
Ziet vader dagelijks en moeder 1 keer per week of minder	0,0	0,0	0,7
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.24 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie van de contacten met de ouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.2. Jonge kinderen en grootouders

Ongeveer 74% van de kinderen onder de 3 jaar heeft nog vier grootouders. Bij de kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt dit bijna 58% en bij de kinderen van 7 tot 12 jaar bedraagt het nog 45% (zie tabel 2.25).

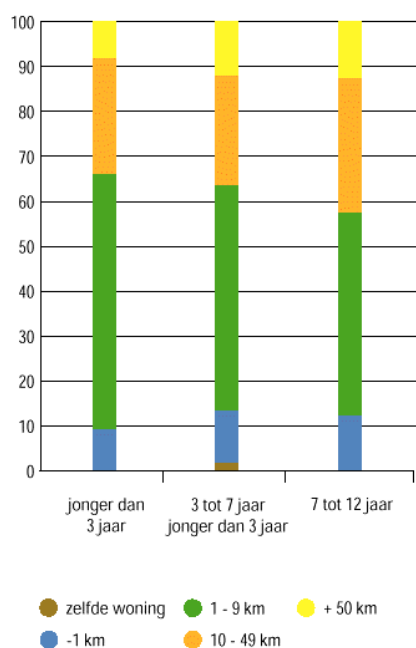
De meeste kinderen wonen op korte afstand van de grootouders: ongeveer 10% van de kinderen woont op minder dan 1 km; ongeveer 60% woont op hoogstens 9 km. Kinderen van 7 tot 12 jaar wonen in verhouding iets verderaf (zie grafiek 2.6).

Grootouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
4 grootouders	74,2	57,5	45,4
3 grootouders	19,7	30,0	34,2
2 grootouders	5,0	10,2	18,3
1 grootouder	1,1	2,3	1,5
Geen grootouders	0,0	0,0	0,6
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.25 Kinderen onder de 12 jaar: aantal in leven zijnde grootouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

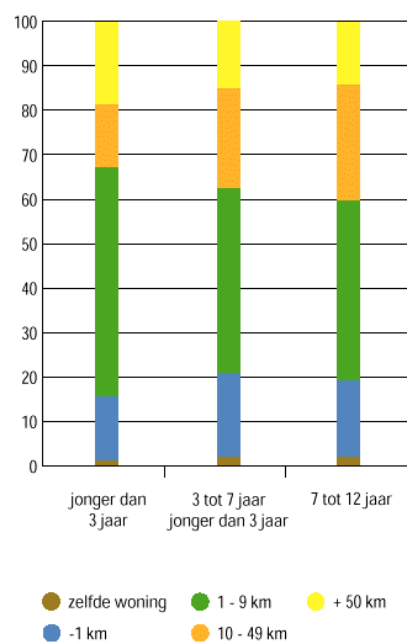
Afstand grootouders moederszijde

Grafiek 2.6 (deel 1) Kinderen onder de 12 jaar: afstand in km tussen de woonplaats van het kind en de grootmoeder van moederszijde (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Afstand grootouders vaderszijde

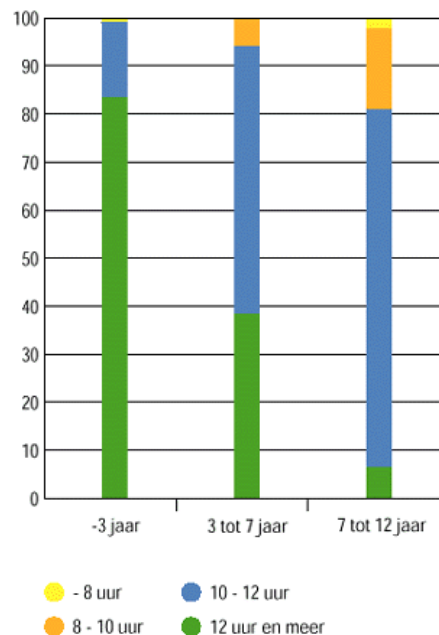
Grafiek 2.6 (deel 2) Kinderen onder de 12 jaar: afstand in km tussen de woonplaats van het kind en de grootmoeder van vaderszijde (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.3. Uren slaap

Naarmate kinderen ouder worden, neemt het aantal uren slaap af. Tijdens de eerste levensjaren is een slaapduur tussen 12 en 18 uren het frequentst; van 3 tot 7 jaar is dit 10 tot 12 uren en vanaf het zevende levensjaar zijn er daarenboven ook heel wat kinderen die tussen 8 en 10 uren slapen (zie grafiek 2.7).

Slaap

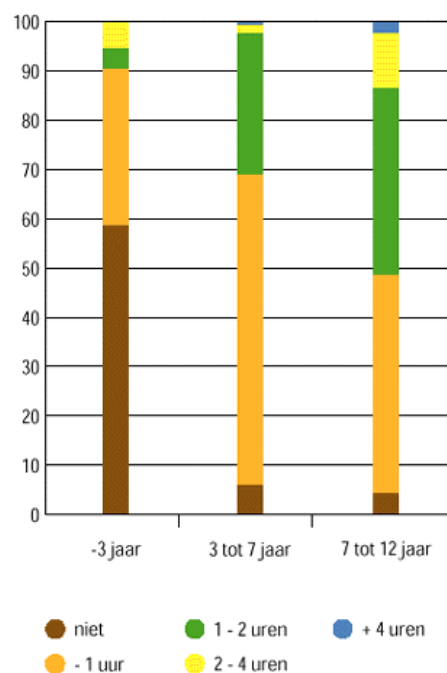
Grafiek 2.7 Kinderen onder de 12 jaar: aantal uren dat het kind per dag slaapt naar leeftijd (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.4. Tv/video-kijken

Kinderen onder de 3 jaar kijken *per dag* veelal niet of hoogstens 1 uur naar tv of video: bijna 59% kijkt niet; bijna 32% kijkt hoogstens 1 uur. Van 3 tot 7 jaar ligt het tv-kijken hoger: twee derde van deze kinderen kijkt hoogstens 1 uur tv. Vanaf 7 jaar zijn bijna 14% van de kinderen vrij intense kijkers (zie grafiek 2.8).

Tv-kijken

Grafiek 2.8 Kinderen onder de 12 jaar: uren tv/video-kijken per dag (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.5. Gebruik van kinderopvang

3.5.1. Kinderen onder de 3 jaar

In het najaar 1997 werd 54,4% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar *geregeld*, d.w.z. minstens eenmaal per week, toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling. Dit percentage is nagenoeg ongewijzigd gebleven in vergelijking met de gegevens uit de vorige enquête (1995) (zie tabel 2.26).

Bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden is opvang uitzonderlijk: 12% wordt regelmatig opgevangen (1997). De opvang wordt in hoge mate verzorgd door grootouders en andere familieleden: grootouders zorgen voor 38,0% van de opvang en andere familieleden voor 2,3% (zie tabel 2.27). De opvang door grootouders nam af met ruim 2% in vergelijking met 1995; de opvang door familieleden met 1%.

Gebruik kinderopvang

	Percentage van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar	
	1995	1997
Regelmatig	53,7	54,4
Zeer uitzonderlijk	3,9	3,4
Geen	42,4	42,2

2.26 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

37,5% van de opgevangen kinderen maakt gebruik van *opvangvoorzieningen* die worden *gesubsidieerd door Kind en Gezin*: 21,9% maakt gebruik van een opvanggezin dat aangesloten is bij een dienst voor opvanggezinnen en 15,3% maakt gebruik van een kinderdagverblijf. Het relatieve aandeel van de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang steeg met 0,5% tegenover 1995.

Soort opvang

	Percentage van de gebruikers van opvang	
	1995	1997
Grootouders	40,1	38,0
Familieid	3,3	2,3
Derden, geen familie, thuis	1,4	1,5
Derden, geen familie, buitenshuis	2,3	1,7
Opvanggezin aangesloten bij een dienst (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	20,7	21,9
Kinderdagverblijf (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	15,8	15,3
Particulier opvanggezin gemeld of onder toezicht van Kind en Gezin	10,0	12,0
Particuliere opvanginstelling gemeld of onder toezicht van Kind en Gezin	4,0	5,1
Centrum voor kinderopvang en gezinsondersteuning	0,1	0,3
Buitenschoolse opvang	1,8	1,5
Andere	0,5	0,4
Totaal	100,0	100,0

2.27 Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar: gebruik van opvang naar soort opvang (Vlaams Gewest)

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Voor bijna 7 op 10 kinderen die regelmatig worden opgevangen is dit *deeltijds*. 20% van de regelmatige gebruikers van opvang maakt soms gebruik van de *atypische opvang*, dit is opvang vóór 7 uur, na 18 uur of gedurende meer dan 11 uren per dag.

3.5.2. Schoolgaande kinderen

Bijna 40% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan en 30% van de kinderen van de lagere school worden *tijdens de week* opgevangen door andere personen of voorzieningen dan de ouders. De *grootouders* zijn ook hier de belangrijkste opvanginstantie. Bijna 55% van de kinderen van de kleuterschool die opvang gebruiken, wordt enkel door de grootouders opgevangen en nog eens 24,4% door de grootouders samen met andere opvangvormen. Het aandeel van de kinderen die uitsluitend *georganiseerde kinderopvang** gebruiken, bedraagt ruim 15%. Bijna 15% maakt gebruik van georganiseerde opvang én van de grootouders.

Bij de lagerschoolkinderen komt opvang door grootouders nog sterker op de voorgrond: 68% wordt enkel door grootouders opgevangen en nog eens 8% door grootouders samen met andere opvangvormen; 16,3% maakt uitsluitend gebruik van georganiseerde opvang en 8,4% van georganiseerde opvang samen met andere opvangvormen (zie tabel 2.28).

* Omvat: opvanggezinnen, kinderdagverblijven, scholen, privé-personen

Opvang schoolgaande kinderen

	Percentage van de gebruikers van opvang	
	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Grootouders	55,2	68,3
Oppas	0,0	1,8
Georganiseerde kinderopvang*	18,1	16,2
Grootouders en huisgenoot/familie	8,4	4,1
Grootouders en oppas	0,0	1,3
Grootouders en georganiseerde kinderopvang	14,7	1,4
Georganiseerde kinderopvang en oppas	2,4	4,5
Grootouders, huisgenoot/familie en georganiseerde kinderopvang	1,3	2,4
Totaal	100,0	100,0
<i>Percentage gebruikers van kinderopvang</i>	<i>38,8</i>	<i>30,2</i>

2.28 Schoolgaande kinderen: gebruik van opvang door kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan naar soort opvang (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishouders – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

* Omvat: opvanggezinnen, kinderdagverblijven, scholen, privé-personen

3.5.3. Zieke kinderen

Een ernstige probleemsituatie voor gezinnen die gebruik maken van kinderopvang is de ziekte van het kind. In het najaar 1997 was ruim 1 kind op tien (13,1%) ziek tijdens de week waarover werd geënquêteerd. Voor de meerderheid van de zieke kinderen verandert het gebruik van opvang (59,7%). Voor ruim 1 kind op 3 dat gewoonlijk wordt opgevangen, wordt geen opvang gebruikt bij ziekte. Het kind wordt uitsluitend door de ouders verzorgd. Voor 1 ziek kind op 4 combineren de ouders eigen zorg met opvang. 40% maakte uitsluitend gebruik van opvang, maar dit is veelal een andere opvanginstantie dan gewoonlijk (zie tabel 2.29).

Zorg bij ziekte

Uitsluitend opvang	40,3
Combinatie van opvang en eigen zorg	24,3
Uitsluitend eigen zorg	35,4
Totaal	100,0

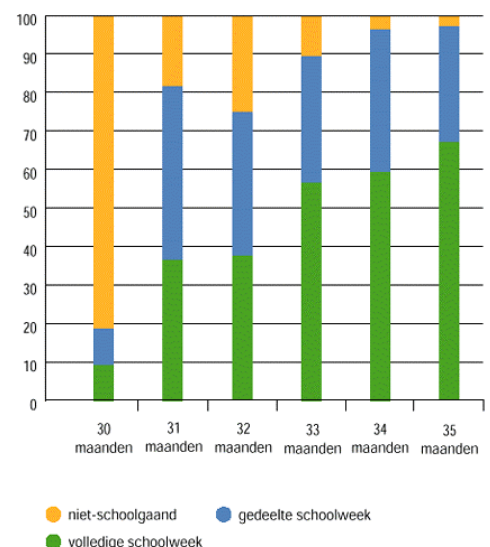
2.29 De zorg bij ziekte van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die normaal gebruik maken van opvang of naar de kleuterschool gaan
Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen

3.6. Schoolgaan

In het Vlaams Gewest gaan de meeste kinderen naar de kleuterschool. Al vóór de leeftijd van 3 jaar is het schoolgaan *vrij algemeen*; heel wat kinderen van die leeftijd gaan evenwel maar een *gedeelte van de schoolweek*. Het schoolgaan gedurende de volledige schoolweek stijgt van 9,3% op 30 maanden naar 67,1% op 35 maanden (zie grafiek 2.9). De regeling die op 1 september 1996 in werking trad en waarbij kinderen van 2 ½ tot 3 jaar enkel op vaste momenten mogen instappen in de kleuterschool (na de schoolvakanties) heeft ervoor gezorgd dat tegenover 1995 meer kinderen uit deze leeftijdsgroep niet naar school gaan (+13,8%).

Voor heel wat kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan duurt *een dag op school* langer dan de schooldag zelf: ongeveer 60% verblijft langer dan de schooltijd op school (zie grafiek 2.10).

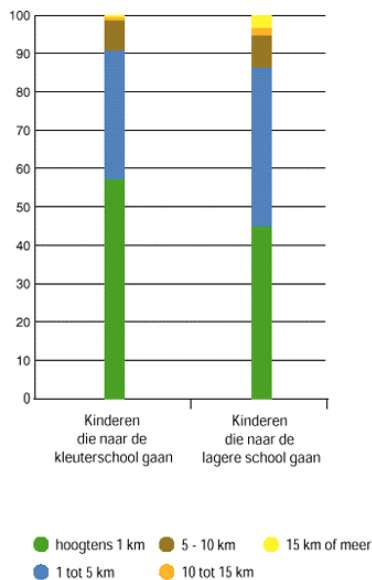
Schoolgaan

Grafiek 2.9 Schoolgaan onder de leeftijd van 3 jaar (percentage)
Bron: Kind en Gezin – Enquête naar het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

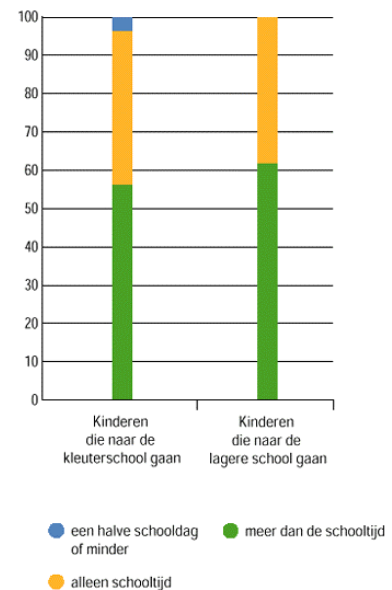
De school en zeker de kleuterschool bevindt zich op zeer korte *afstand* van de *woning*. 57,3% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan, woont op hoogstens 1 km van de school en 33,4% op 1 tot 5 km. Bij de kinderen die naar de lagere school gaan, is dit respectievelijk 44,8 en 41,5% (zie grafiek 2.11). Deze korte afstand belet evenwel niet dat 66% van de kleuters en 52,6% van de kinderen die naar de lagere school gaan, met de wagen naar school worden gebracht.

Afstand tot de school

Grafiek 2.11 Kinderen onder de 12 jaar: afstand tot de school (percentage)
Bron: Kind en Gezin – Enquête naar het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Verblijfsduur school

Grafiek 2.10 Kinderen onder de 12 jaar: verblijfsduur op de school (percentage)
Bron: Kind en Gezin – Enquête naar het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

3.7. Kinderen in begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

Ten aanzien van een aantal jonge kinderen lopen er begeleidingsmaatregelen via de comités voor bijzondere jeugdzorg en de jeugdrechtbanken.

Op 31 december 1998 waren er in totaal 1626 kinderen onder de 12 jaar in begeleiding onder toezicht van een comité voor bijzondere jeugdzorg, waarvan 187 kinderen onder de 3 jaar en 706 kinderen van 3 tot 6 jaar.

Gegevens over begeleidingsmaatregelen opgelegd door een jeugdrechtbank zijn eveneens beschikbaar voor 1998.

Op 31 december 1998 waren er 1691 kinderen onder de 12 jaar, waarvan 150 onder de 3 jaar en 336 van 3 tot 6 jaar, met begeleidingsmaatregelen opgelegd door een jeugdrechtbank.

Het betreft een opname in een gezinstehuis, een begeleidingstehuis, een pleeggezin van een dienst voor pleeggezinnen, een oriëntatie- of observatiecentrum of een dagcentrum, of een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst.

3.8. De jaarlijkse vakantie

Ruim 8 op 10 kinderen wonen in een gezin dat in 1996 *minstens een week* met vakantie ging. Naar leeftijd van het kind is er geen verschil (zie tabel 2.30).

Jaarlijkse vakantie

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Het gezin gaat met vakantie	84,0	86,2	84,8
Het gezin gaat niet met vakantie	16,0	13,8	15,2
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.30 Kinderen onder de 12 jaar die jaarlijks minstens een week met vakantie gaan (alleen tweeoudergezinnen – percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.9. De woonsituatie

De meeste kinderen wonen in een *eengezinswoning*. Minder dan 10% woont in een appartement of flat in een gebouw. Dit aantal ligt het laagst bij kinderen boven de 7 jaar (zie tabel 2.31). Meestal is het gezin ook eigenaar van de woning. Ook dit percentage stijgt naarmate het kind ouder wordt (zie tabel 2.31).

Verhuizen behoort tot de belevenissen van heel wat jonge kinderen. De helft van de kinderen in de leeftijdsklasse van 7 tot 12 jaar heeft niet steeds in dezelfde woning gewoond (zie tabel 2.32).

Nogal wat kinderen wonen in slechte *woonomstandigheden*. Dit heeft vooral te maken met de slechte geluidsisolatie van de woning en het gebrek aan ruimte (telkens ongeveer 20%). In een moeilijk te verwarmen woning of te donkere woning wonen telkens ongeveer 8% van de kinderen (zie tabel 2.33).

Woning

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Type woning			
Eengezinswoning – vrijstaand huis	40,9	47,4	57,3
Eengezinswoning – half-vrijstaand huis of woning in de rij	44,5	41,5	37,2
Appartement of flat ingebouw met minder dan 10 woonplaatsen	7,7	6,9	2,3
Appartement of flat in gebouw met 10 of meer woonplaatsen	0,8	1,8	2,0
Andere	6,1	2,4	1,2
Totaal	100,0	100,0	100,0
Woonstatuut			
Eigenaar	68,0	77,5	85,9
Huurder	29,1	20,8	11,8
Gratis bewoner	2,9	1,7	2,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.31 Kinderen onder de 12 jaar: type woning waarin het gezin van het kind woont en woonstatuut (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Mobiliteit

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Kind heeft steeds in zelfde woning gewoond	90,1	66,5	51,5
Kind is verhuisd	9,9	33,5	48,5
Totaal	100,0	100,0	100,0

2.32 Kinderen onder de 12 jaar naargelang het kind al is verhuisd (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

Woonomstandigheden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar
Kind woont in moeilijk te stoken woning	8,2	3,9	8,1
Kind woont in te donkere woning	8,7	6,0	7,6
Kind woont in woning met slechte geluidsisolatie	18,1	18,2	12,5
Kind woont in woning met gebrek aan ruimte	23,4	19,3	19,6

2.33 Kinderen onder de 12 jaar die in slechte woonomstandigheden wonen (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

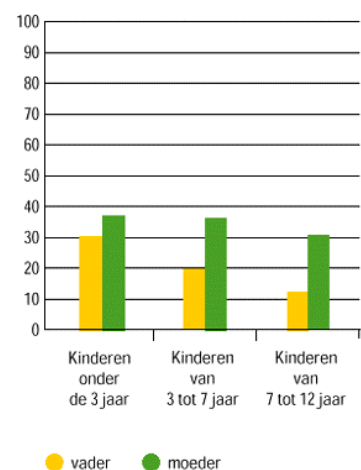
3.10. Beleving van de zorgarbeid in de gezinnen met jonge kinderen

3.10.1. Zorgaanbod en arbeid buitenshuis

Een aantal jonge kinderen leven in gezinnen die problemen ervaren bij het opnemen van de zorgarbeid ten aanzien van die kinderen.

Deze problemen hebben soms een *impact op de aandacht voor arbeid buitenshuis*. Uit grafiek 2.12 blijkt dat er frequenter een impact is op de arbeid buitenshuis bij moeders dan bij vaders en dat er een merkelijke daling is bij de ouders naarmate het kind ouder is.

Zorgaanbod en arbeid buitenshuis

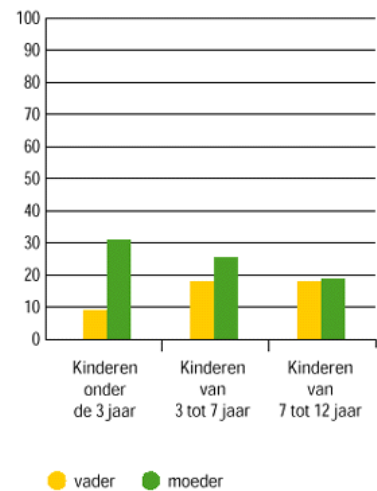

Grafiek 2.12 Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder/de vader meldt dat de zorgarbeid een impact heeft op de arbeid buitenshuis (percentage) – alleen tweoudergezinnen
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.10.2. Zorgarbeid en sociale contacten

Heel wat jonge kinderen leven in een gezin waarvan de *moeder* meent dat de *sociale contacten* *verzwakken* ten gevolge van de zorgarbeid ten aanzien van de kinderen. Bij kinderen onder de 3 jaar is dit 31,2% en dit daalt met het ouder worden van de kinderen. Bij de vaders ligt dit heel wat lager en neemt het toe met de leeftijd van de kinderen (zie grafiek 2.13).

Zorgarbeid en sociale contacten

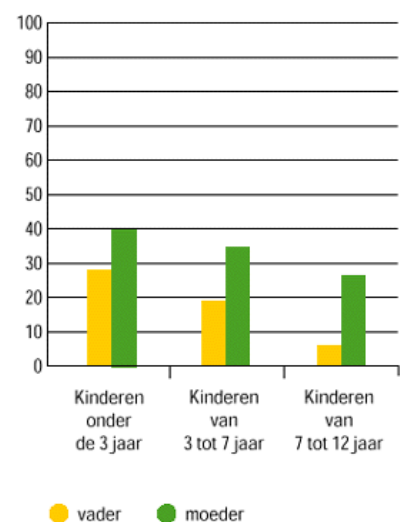
Grafiek 2.13. Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder/de vader meldt dat de sociale contacten verzwakken door de zorgarbeid (percentage) – alleen tweeoudergezinnen
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.10.3. Zorgarbeid en ander huishoudelijk werk

Heel wat jonge kinderen leven in een gezin dat *amper klaar raakt met het andere huishoudelijke werk* wegens de zorgarbeid ten aanzien van de kinderen.

Uit grafiek 2.14 blijkt dat bij de jongste leeftijdsgroep door ongeveer 40% van de moeders en door 28% van de vaders werd gerapporteerd dat het andere huishoudelijke werk amper klaar raakt. Naarmate de leeftijd toeneemt daalt dit, vooral bij de vaders.

Zorgarbeid en huishoudelijk werk

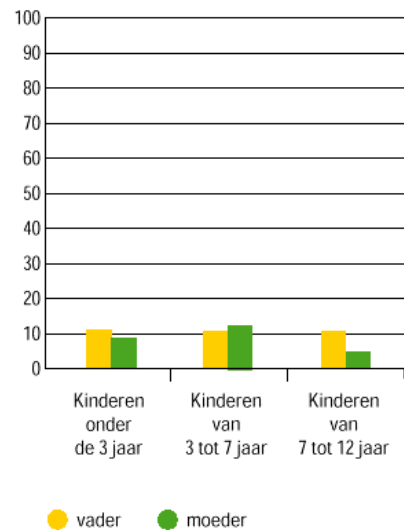

Grafiek 2.14 Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder/de vader meldt dat zij amper rondkomen met het andere huishoudelijke werk (percentage) – alleen tweeoudergezinnen
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.10.4. Zorgarbeid en relationele gevolgen

Hoogstens ongeveer 10% van de jonge kinderen leeft in een gezin waarin de moeder of de vader *melding* maakt van *conflicten* met de partner, kinderen of andere huisgenoten als gevolg van de zorgarbeid (zie grafiek 2.15).

Zorgarbeid en relatieproblemen

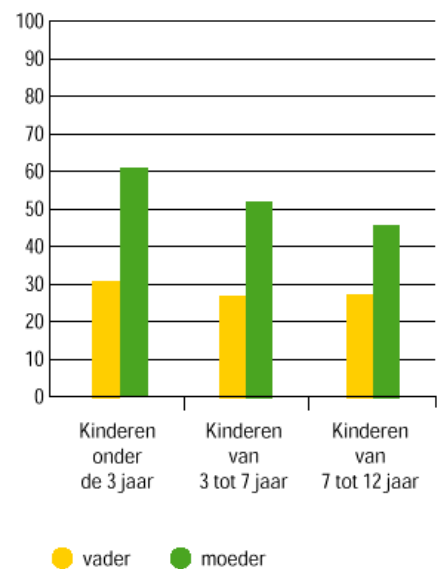

Grafiek 2.15. Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder/de vader meldt dat er conflicten zijn met de partner, kinderen of andere huisgenoten als gevolg van de zorgarbeid (percentage) – alleen tweeoudergezinnen
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

3.10.5. Zorgarbeid en vrije tijd

Heel wat jonge kinderen leven in een gezin waarvan de moeder zegt te weinig *tijd* te hebben voor *zichzelf* en voor *ontspanning*. Bij kinderen onder de 3 jaar bedraagt dit ruim 60%; het percentage neemt af naarmate de kinderen ouder worden (zie grafiek 2.16). Het percentage vaders dat deze mening is toegedaan ligt ongeveer de helft lager.

Zorgarbeid en vrije tijd

Grafiek 2.16 Kinderen onder de 12 jaar waarvan de moeder/de vader zegt te weinig tijd te hebben voor zichzelf en voor ontspanning (percentage) – alleen tweeoudergezinnen
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1997. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

4. Aspecten van gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen

4.1. Gegevens over zwangerschap en bevalling

Uit het informatiesysteem preventieve kindzorg (Ikaros) van Kind en Gezin blijkt dat de *zwangerschapsbegeleiding* in hoge mate gebeurt door een gynaecoloog: 90,4% van de zwangere vrouwen liet haar zwangerschap volgen door een privé-gynaecoloog en nog eens 5,5% zowel door een gynaecoloog als door een huisarts. Het aandeel van de gynaecologen in de zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. Gemengde zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincie West-Vlaanderen.

Het aantal niet medisch begeleide zwangerschappen ligt zeer laag (0,1%) (zie tabellen 2.34 en 2.35).

Zwangerschapsbegeleiding

Privé-gynaecoloog	90,4
Gemengd	5,5
Huisarts	3,0
Prenataal consultatiebureau Kind en Gezin	0,6
Vroedvrouw	0,4
Geen begeleiding	0,1
Vlaams Gewest	100,0

2.34 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding – Vlaams Gewest – 1998 (percentage – voorlopige cijfers)
Bron: Kind en Gezin – IKAROS

Zwangerschapsbegeleiding naar provincie

	Privé-gynaecoloog	Gemengd	Huisarts	Andere	Geen begeleiding
Antwerpen	93,6	1,3	3,8	1,1	0,2
Vlaams-Brabant	96,0	1,6	1,8	0,6	0,1
West-Vlaanderen	85,0	11,9	2,8	0,2	0,1
Oost-Vlaanderen	88,9	6,4	2,9	1,6	0,1
Limburg	88,1	7,8	3,2	0,8	0,1
Vlaams Gewest	90,4	5,5	3,0	1,0	0,1

2.35 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding naar provincie – 1998 (percentage – voorlopige cijfers)
Bron: Kind en Gezin – IKAROS

De meerderheid van de levendgeborenen komt *in een kraamkliniek* ter wereld. In 1994 (meest recente cijfer) bedroeg het aantal thuisbevallingen in het Vlaams Gewest 0,9%. In 1996 (meest recente cijfer) bedroeg de verblijfsduur in de kraamkliniek gemiddeld 6,36 dagen in het Vlaams Gewest. In het Brussels Gewest bedroeg hij 5,81 dagen. Tegenover 1995 is de gemiddelde verblijfsduur nagenoeg ongewijzigd.

In het Vlaams Gewest waren er in 1997 op 100 verlossingen 46,2 eerste geboorten; 34,6 geboorten betreffen een tweede kind; 12,9 geboorten betreffen een derde kind en bij 6,4 geboorten gaat het om een vierde of volgende kind. Het relatieve aantal *kinderen naar rang* (pariteit) bleef nagenoeg ongewijzigd.

Het percentage jonge moeders, d.w.z. moeders onder de 20 jaar, bedraagt 2,1% (1997). Het percentage zwangerschappen boven de *leeftijd* van 40 jaar bedraagt 1,1%. De gemiddelde leeftijd van de moeder bedraagt 27,3 jaar bij de eerstbarenden en 30,4 jaar bij de multiparae; dit is een lichte stijging tegenover 1996 (+0,1 jaar). De trend naar zwangerschap op latere leeftijd blijft zich voortzetten, zowel voor primiparae als voor multiparae. De stijging is gering maar aanhoudend: op een periode van 5 jaar (1993-97) steeg de gemiddelde leeftijd van 26,6 jaar naar 27,3 jaar voor de eerstbarenden en van 29,8 jaar naar 30,4 jaar voor de multiparae.

Bij de totstandkoming van de zwangerschap werd 1,3% van de vrouwen *hormonaal behandeld* en eveneens bij 1,3% werd *in-vitrofertilisatie* (IVF) toegepast (1997). Het aantal hormonaal behandelde vrouwen en IVF's bleef nagenoeg ongewijzigd tegenover 1996.

Ten minste 37% van de meerlingzwangerschappen kwam tot stand na een medisch begeleide bevruchting. 3,8% van de kinderen behoorde tot de categorie meerlingen. De frequentie van tweelingen bedroeg 3,7%; die van drielingen 0,2% en er was een geboorte van een vierling.

In 1997 beviel 6,5% van de zwangere vrouwen voortijdig, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Het relatieve aantal *kinderen met een laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram) bedroeg 6,9%. Extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram) komt voor bij 1,2% van de kinderen. Tegenover 1996 is dit nagenoeg ongewijzigd.

Bij drie op tien vrouwen (30,9%) wordt de geboorte *ingeleid*, meestal om opportuniteitsredenen, die zowel bij de obstetricus als bij de zwangere vrouw kunnen liggen. Zo'n 70,6% van de kinderen wordt zonder *verloskundige ingrepen* geboren. Een kind op zes (15,2%) wordt met de keizersnede ter wereld gebracht. De frequentie van keizersnede nam toe; de stijging is aanhoudend: op een periode van 5 jaar (1993-97) steeg de frequentie op alle verlossingen met 1,7%. Bij 13,7% wordt vacuüm-extractie* toegepast of wordt de verlostang gebruikt. Epidurale pijnverdooving wordt toegepast bij ruim vijf op tien verlossingen. Ook de frequentie van epidurale pijnverdooving neemt aanhoudend toe: in een periode van 5 jaar (1993-97) steeg de frequentie van 40,3% naar 55,0%.

Na de geboorte werd 12,4% van de kinderen overgebracht naar een n-dienst (neonatale dienst) en 4,2% naar een N-dienst (neonatale intensievezorgdienst). Zowel het aantal transfers naar een n-dienst als het aantal transfers naar een N-dienst lag lager (respectievelijk -0,3% en -0,2%).

Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) – 1997

* vacuüm-extractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt

4.2. Borstvoeding

In het informatiesysteem preventieve kindzorg (Ikaros) van Kind en Gezin is informatie opgenomen over borstvoeding.

Hieruit blijkt dat 59,4% van de pasgeboren kinderen als *startvoeding* borstvoeding kreeg (zie tabel 2.36). Dit percentage ligt iets hoger bij eerstgeborenen dan bij geboren van hogere rang.

Naar gelang van de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat borstvoeding kreeg.

In de provincie West-Vlaanderen ligt het percentage heel wat lager en bedraagt het maar 49,6%. Ook in de provincie Oost-Vlaanderen ligt het lager. In de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant krijgt ruim 60% van de pasgeboren kinderen borstvoeding (zie tabel 2.37).

Borstvoeding

	%
Eerstgeborenen	62,5
Geborenen van hogere rang	57,6
Totaal	59,4

2.36 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, naar geboorterang – Vlaams Gewest – 1998
Bron: Kind en Gezin – Ikaros

Borstvoeding per provincie

	%
Antwerpen	63,4
Vlaams-Brabant	62,0
West-Vlaanderen	49,6
Oost-Vlaanderen	58,3
Limburg	62,7
Totaal	59,4

2.37 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt naar gelang van de provincie – 1998
Bron: Kind en Gezin – IKAROS

4.3. Sterfte

4.3.1. De sterfte in de jongste leeftijdsgroep in het Vlaams Gewest

Gegevens omtrent sterfte bij de jongste leeftijdsgroep worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, die men sterftematen noemt.

Een eerste sterftemaat is de *dodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat als “dodgeboren” wordt aangegeven na een zwangerschap van minstens 180 dagen. In 1997 waren er 289 doodgeborenen. Het *dodgeboortecijfer* bedroeg 4,5 per duizend geboorten. Dit cijfer lag 0,1 per duizend hoger dan in 1996.

De *vroeg-neonatale sterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en de leeftijd van zeven dagen (7 x 24 uur). In 1997 overleden 154 kinderen in deze periode; de vroeg-neonatale sterfte bedroeg 2,4 per duizend levendgeborenen.

Het *perinatale-sterftecijfer* bedroeg 6,8 per duizend geborenen. De perinatale sterfte is de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen van hun leven samen met het aantal doodgeborenen. In 1997 was er een daling van de perinatale sterfte, met 0,1 per duizend.

Een andere veel gehanteerde sterftemaat is de *neonatale sterfte*. Dit is de sterfte tussen de geboorte en de eerste vier weken (28 dagen) na de geboorte. In 1997 overleden 191 kinderen tijdens de eerste 28 dagen van hun leven. Het neonatale-sterftecijfer bedroeg 3,0 per duizend levendgeborenen en lag 0,1 per duizend lager dan in 1996.

Tot slot is er ook de *zuigelingensterfte*. Dit is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en het bereiken van de leeftijd van één jaar. In 1997 overleden 309 kinderen tijdens het eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedroeg 4,8 per 1000 levendgeborenen en liep terug met 0,3 per duizend. Dit is toe te schrijven aan de daling van de sterfte in alle leeftijdperiodes (zie tabel 2.38).

Van de levend geboren kinderen met een *geboortegewicht* tot 1000 g overlijdt 36,9% voor het bereiken van de leeftijd van 1 jaar (1997) (zie tabel 2.39). Uit tabel 2.40 blijkt dat de sterfte bij *meerlingen* merkkelijk hoger ligt.

Sterftcijfers

	1996	1997
Dodgeboortecijfer per 1 000 levend- en doodgeborenen	4,4	4,5
Vroeg-neonataal sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	2,5	2,4
Perinatale-sterftecijfer per 1 000 levend- en doodgeborenen	6,9	6,8
Neonatale-sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	3,1	3,0
Postneonataal sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	2,0	1,8
Zuigelingensterfte per 1 000 levendgeborenen	5,1	4,8

2.38 Foeto-infantiel sterftecijfer in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Sterfte naar geboortegewicht

	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
< 500 g	5	2	0	0	7
500 – 999 g	38	8	5	99	150
1000 – 1499 g	29	4	3	295	331
1500 – 1999 g	13	6	2	752	773
2000 g en meer	79	21	105	60 522	60 727
onbekend	0	0	4	215	219
Totaal	164	41	119	61 883	62 207

2.39 Sterftcijfers en levendgeborenen naar gelang van het geboortegewicht in het Vlaams Gewest – 1997
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Meervoudige zwangerschappen

	Dood- geboorten	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
Eenlingen	259	122	34	111	59 638	60 164
Tweelingen	29	31	3	6	2 174	2 243
Drielingen	1	1	0	1	84	87
Vierlingen	0	0	0	0	4	4
Totaal	289	154	37	118	61 900	62 498

2.40 Enkel- en meervoudige zwangerschappen en zwangerschapsuitkomst in het Vlaams Gewest – 1997
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

4.3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van jonge kinderen in het Vlaams Gewest

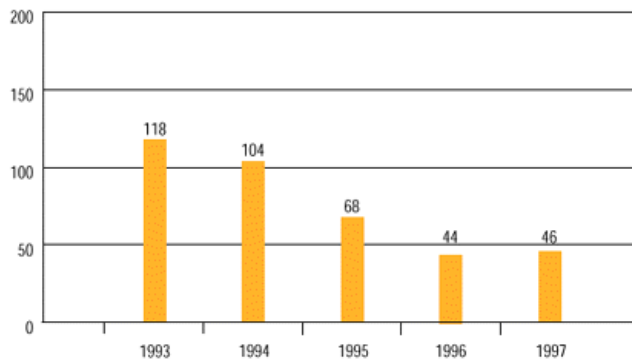
De belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte zijn verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en congenitale afwijkingen. In 1997 was dit nagenoeg hetzelfde als in 1996. 46 kinderen zijn overleden als gevolg van wiegendood tegenover 44 in 1996. Het lagere aantal gevallen dat sedert de campagne van Kind en Gezin werd bereikt, is ook in 1997 behouden (zie tabel 2.41).

Doodsoorzaken

	1996	1997
Congenitale afwijkingen	150	150
Verwickelingen tijdens zwangerschap en perinatale periode	230	214
Prematuriteit en dysmaturiteit	14	26
RDS (Respiratory Distress Syndrome)	55	46
SIDS (wiegendood)	44	46
Overige	58	46
Slecht gedefinieerd	66	70
Totaal	617	598

2.41 Oorzaken van overlijden bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Wiegendood

Grafiek 2.17 Sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

4.4. Morbiditeit

Naast de sterftcijfers zijn de prevalentiecijfers omtrent ziektes een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. In dit punt worden cijfers over enkele voor kinderen relevante ziektes en afwijkingen voorgesteld.

4.4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens voor alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 1997 werd bij 1,7% van alle geboorten reeds in de perinatale periode een congenitale afwijking vastgesteld (zie tabel 2.42).

Aangeboren afwijkingen*

	Aantal	Per 100 geboorten
Specifieke afwijkingen		
Spina bifida	22	0,03
Anencefalie	6	0,01
Hydrocefalie	37	0,06
Gespleten lip/verhemelte	93	0,15
Anale imperforatie	17	0,03
Reductie ledematen	16	0,03
Hernia diaphragmatica	23	0,04
Omfalocèle/gastroschisis	19	0,03
Afwijking van		
Zenuwstelsel en sensorium	36	0,06
Gastro-intestinale tractus	68	0,11
Urogenitale tractus	180	0,28
Hart en longen	239	0,38
Spieren en skelet	199	0,31
Craniofaciaal complex	42	0,07
Multipel congenitale afwijkingen	63	0,10
Chromosomale afwijkingen	83	0,13
Andere	157	0,25

2.42 Geregistreerde aangeboren afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen – 1997

Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)

* Aangeboren afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (≥ 500 g)

Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert aangeboren afwijkingen tot de leeftijd van 1 jaar. De registratie bestrijkt momenteel de hele provincie Antwerpen.

4.4.2. Gehoorverlies

Met betrekking tot gehoorafwijkingen zijn er sedert de introductie van de Algo-gehoorscreening binnen Kind en Gezin betrouwbare cijfers voor Vlaanderen over de frequentie van gehoorafwijkingen. Bij 50 geteste kinderen geboren in 1998 werd een gehoorafwijking vastgesteld, of 1,3 op 1000 geteste kinderen. In totaal werden er 38 048 kinderen getest.

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar*

Aangetast stelsel	per 10 000 geboorten
Hart-en-bloedvatenstelsel	40,5
Ledematen	28,4
Zenuwstelsel	19,7
<i>waarvan neurale buis</i>	9,3
Spijsverteringsstelsel, uitgez.	
pylorusstenose	8,8
Pylorusstenose	40,5
Intern urogenitaal stelsel	19,7
Extern urogenitaal stelsel	7,1
Gespleten lip	14,8
Gespleten verhemelte	5,5
Omfalocèle	2,2
Gastroschisis	1,1
Metabole ziekten	12,0
Chromosomale afwijkingen	15,3
<i>waarvan syndroom van Down</i>	10,4

2.43 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen – 1997

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen hetzij levend, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

4.4.3. Ziektes en aandoeningen

Op basis van de Gezondheidsenquête 1997, de eerste gezondheidsenquête die in België werd gehouden, zijn nu ook gegevens bekend omtrent ziektes en aandoeningen bij kinderen. In de tabellen worden naast de cijfers voor het Vlaams Gewest ook de cijfers voor België vermeld.

In de gezondheidsenquête werd navraag gedaan naar ziektes of aandoeningen in een periode van 12 maanden. Een aantal ziektes of aandoeningen die relevant zijn voor kinderen worden hierna verder besproken, nl. astma, chronische bronchitis of CARA, allergie, ondergewicht en overgewicht (of obesitas).

Van de bevroegde kinderen onder de 12 jaar heeft 9% in een periode van 12 maanden te maken gehad met een of meer ziektes of aandoeningen. Bij kinderen jonger dan 1 jaar ligt dit het laagst (<5%) (zie tabel 2.45).

Gehoorverlies

	Unilateraal	Bilateraal
21-40 dB	9	2
41-70 dB	16	8
71-90 dB	1	2
> 91 dB	1	11
Totaal	27	23

2.44 Jonge kinderen waarbij gehoorverlies werd vastgesteld, uitgedrukt in decibel (dB) gehoorverlies volgens de schaal van het Bureau International d'Audiophonologie
Bron: Kind en Gezin

Langdurige ziektes, aandoeningen, handicaps

	Percentage met 1 of meer ziektes	
	Vlaams Gewest	België
0 jaar	4,4	4,9
1 – 3 jaar	7,3	7,3
3 – 6 jaar	10,4	12,2
6 – 12 jaar	9,8	8,8
Totaal	8,9	9,0

2.45 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat in een periode van 12 maanden leed aan een of meer langdurige ziektes, aandoeningen of handicaps
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Astma, chronische bronchitis of CARA

Uit de Gezondheidsenquête 1997 blijkt dat in het Vlaams Gewest bijna 4% van de kinderen onder de 12 jaar in een periode van 12 maanden astma, chronische bronchitis of CARA heeft gehad. Dit percentage ligt lager dan voor heel België. Kinderen jonger dan 1 jaar hebben het vaakst te maken met aandoeningen van de luchtwegen (9,4%) (zie tabel 2.46).

Astma, chronische bronchitis, CARA

	%	
	Vlaams Gewest	België
0 jaar	9,4	8,4
1 – 3 jaar	4,5	7,3
3 – 6 jaar	3,5	6,6
6 – 12 jaar	2,2	5,4
Totaal	3,6	6,3

2.46 Percentage kinderen onder de 12 jaar met astma, chronische bronchitis of CARA in een periode van 12 maanden
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Allergie

Ongeveer 13% van de kinderen onder de 12 jaar had in een periode van 12 maanden te maken met een allergie. Beneden de leeftijd van 1 jaar komen allergieën bijna niet voor (zie tabel 2.47).

Allergie

	%	
	Vlaams Gewest	België
0 jaar	0,0	2,4
1 – 3 jaar	13,2	13,5
3 – 6 jaar	14,3	17,1
6 – 12 jaar	13,6	13,6
Totaal	12,6	13,6

2.47 Percentage kinderen onder de 12 jaar met allergie in een periode van 12 maanden
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Relatief lichaamsgewicht

De gezondheidsenquête bevat ook informatie over het gewicht. Hieruit werd de Body Mass Index (BMI) berekend. Dit is een manier om het relatieve lichaamsgewicht te berekenen, nl. het gewicht in functie van de lengte. Omdat de BMI voor kinderen onstabiel is, is het niet mogelijk om absolute drempelwaarden voor ondergewicht of overgewicht te definiëren voor de totale populatie.

Om toch een beeld te krijgen van het relatieve lichaamsgewicht werd nagegaan hoeveel de BMI bedraagt voor P05 en P95. Dit is de waarde waaronder respectievelijk waarboven 5% van de kinderen zich bevinden.

BMI*

	Vlaanderen		België	
	P05	P95	P05	P95
1 – 3 jaar	13,00	20,31	13,00	20,64
3 – 6 jaar	11,11	19,72	11,90	20,66
6 – 12 jaar	13,01	22,28	13,01	22,96

2.48 Body Mass Index voor P05 en P95
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin
* BMI is het gewicht in kilogram gedeeld door de lengte in meters tot het kwadraat (G/L²)

Actieve tuberculose

Actieve tuberculose komt niet alleen voor in ontwikkelingslanden. Ook in de westerse geïndustrialiseerde landen lijden er kinderen aan tuberculose. In 1997 werden in Vlaanderen bij kinderen onder de 15 jaar 27 nieuwe gevallen van tuberculose geregistreerd, waarvan 17 bij Belgische kinderen en 10 bij niet-Belgische kinderen. Van de 27 Belgische kinderen hadden er 11 een longtuberculose en 6 een extrapulmonale vorm van tuberculose. In tabel 2.49 wordt de evolutie sinds 1990 weergegeven.

Actieve tuberculose

	Belgische kinderen	Niet-Belgische kinderen
1990	40	33
1991	25	18
1992	23	16
1993	26	30
1994	23	25
1995	18	24
1996	12	16
1997	17	10

2.49 Aantal nieuwe gevallen van tuberculose bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT), Jaarverslag 1998

4.4.4. Ziekenhuisopnamen

Ongeveer 13% van de kinderen onder de 12 jaar is in een periode van 12 maanden in een ziekenhuis opgenomen geweest, meestal slechts eenmaal. Bij de kinderen van 1 tot 3 jaar werd bijna 1 op 5 kinderen (Vlaams Gewest) in een periode van 12 jaar opgenomen in een ziekenhuis (zie tabel 2.50).

Ziekenhuisopnamen

	%	
	Vlaams Gewest	België
0 jaar	16,6	16,6
1 – 3 jaar	18,9	21,7
3 – 6 jaar	10,8	11,0
6 – 12 jaar	10,9	9,5
Totaal	13,0	12,9

2.50 Percentage kinderen met 1 of meerdere ziekenhuisopnamen in de loop van een jaar

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

4.4.5. Geneesmiddelengebruik

Ongeveer 23% van de kinderen (Vlaams Gewest) nam in een periode van 2 weken voorgeschreven geneesmiddelen. Naarmate het kind ouder wordt daalt dit, van 32% bij kinderen jonger dan 1 jaar naar 18% bij kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 2.51).

Geneesmiddelengebruik

	%	
	Vlaams Gewest	België
0 jaar	32,3	37,0
1 – 3 jaar	27,3	32,4
3 – 6 jaar	23,1	29,8
6 – 12 jaar	18,4	21,4
Totaal	22,6	26,7

2.51 Percentage kinderen dat voorgeschreven geneesmiddelen gebruikte in een periode van 2 weken

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

4.5. Ongevallen bij kinderen

4.5.1. Ongevallen in de privé-sfeer

België neemt deel aan de EHLASS-registratie, een registratie van ongevallen uitgezonderd verkeersongevallen en arbeidsongevallen. Het betreft een *registratie in de spoedgevallenafdeling* van twee Nederlandstalige en twee Franstalige ziekenhuizen.

Deze registratie biedt niet echt de mogelijkheid om een ongevalsincidentie te bepalen, wel om een vergelijking te maken tussen het aandeel van een bepaalde leeftijdsgroep in de registratie en het aandeel in de bevolking.

Ongevallen

	jonger dan 1 jaar		1 – 4 jaar		jonger dan 5 jaar	
	M	Vr	M	Vr	M	Vr
Aandeel in de ongevalsregistratie	0,7	0,8	8,0	7,2	8,7	7,9
Aandeel in de bevolking	1,2	1,1	4,9	4,5	6,1	5,6

2.52 Ongevallen in de privé-sfeer: aandeel van jonge kinderen in de ongevalsregistratie (het Rijk) – 1997

Bron: EHLASS, Annual Report, Belgium, 1997

Het aandeel van de kinderen tussen 1 en 4 jaar ligt veel hoger dan hun aandeel in de bevolking (zie tabel 2.52). De *frequentst voorkomende ongevalstypes* zijn: val van hoogte, val op gelijk niveau, slag of stoot en knelling (zie tabel 2.53).

Ongevalstypes

	jonger dan 1 jaar	1 tot 4 jaar
Val op gelijk niveau	11,4	27,5
Val van hoogte	57,7	22,2
Val, niet gespecificeerd	2,5	9,9
Fysieke belasting	1,3	1,0
Snijden, indringen	1,9	4,1
Slag, stoot	7,0	13,7
Andere mechanische oorzaak	3,2	2,6
Knelling	4,4	7,8
Vreemd voorwerp	0,6	2,5
Vergiftiging	0,0	1,7
Andere blootstelling aan scheikundige stoffen	1,9	0,3
Hete vloeistof, stoom	1,9	2,3
Heet voorwerp	5,7	0,9

2.53 Ongevallen in de privé-sfeer: aandeel van de belangrijkste ongevalstypes (het Rijk – percentage) – 1997
Bron: EHLASS, Annual Report, Belgium, 1997

4.5.2. Ongevallen in het verkeer

In 1997 kwamen 121 kinderen onder de 5 jaar om of werden ernstig gewond in een verkeersongeval. Tegenover 1996 is dit een daling met 16,6% (zie tabel 2.54). De afname van het aantal doden en ernstig gewonden kan waarschijnlijk worden toegeschreven aan de grotere inspanningen inzake sensibilisatie en verkeerscontroles naast de infrastructurele maatregelen om het verkeer leefbaarder en veiliger te maken, zoals snelheidsremmende inrichting van de bebouwde kom en woonzones (zone 30) en de verbetering van de passieve veiligheid van de voertuigen.

Vooraf het aantal dode en ernstig gewonde inzittende personen in een auto in de leeftijdsgroep tot 5 jaar daalde fors (-21,7%).

Verkeersslachtoffers

Leeftijd	Voetganger	Bestuurder fiets of personenauto	Inzittende personen- auto	Andere	Totaal
0	0	0	12	0	12
1	2	0	8	1	11
2	11	0	15	0	26
3	18	0	20	1	39
4	14	1	17	1	33
Totaal 1997	45	1	72	3	121
Waarvan doden binnen 30 dagen	7	0	6	0	13
Totaal 1996	46	2	92	5	145
Waarvan doden binnen 30 dagen	2	0	10	0	13

2.54 Verkeersongevallen – Aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden (= opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk) onder de 5 jaar en aard van de weggebruiker (het Rijk)
Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid – Gegevens NIS

In de zes vertrouwenscentra kindermishandeling werden in 1998 in totaal 4792 *meldingen* van concrete gevallen van mishandeling of verwaarlozing bij minderjarigen genoteerd. Hierbij waren 6545 minderjarige kinderen betrokken (zie tabel 2.55).

Er waren ongeveer evenveel meldingen als vorig jaar. De evolutie is evenwel verschillend per centrum. Bij de vertrouwenscentra in Antwerpen en in Brussel daalde het aantal meldingen met respectievelijk 5% en 8%. In het centrum in Hasselt bleef het aantal meldingen ongeveer hetzelfde. Bij de centra in Leuven, in Gent en in Brugge was er een stijging met respectievelijk 8, 4 en 3%.

Sinds de start van de registratie in 1991 is het dit jaar het eerste jaar dat het aantal meldingen niet stijgt.

In 1998 bedroeg het aantal meldingen per 10 000 kinderen 51 (Vlaams Gewest). Dit aantal verschilt naar gelang van de provincie. Het is het hoogst in de provincie Antwerpen (60,2 per 10 000) en het laagst in de provincie Limburg (33,3 per 10 000) (zie tabel 2.56).

In totaal 2029 kinderen, of 31,0% van de gemelde kinderen, werden gesignaleerd voor seksueel misbruik. Bij 71,8% van deze (vermoedelijk) seksueel misbruikte kinderen geeft de melder al onmiddellijk aan dat de dader tot de familie behoort. Bij de overige 28,2% van deze kinderen gaat het ofwel om extrafamiliaal misbruik of is de relatie dader-slachtoffer onbekend.

Bij 1662 kinderen, of 25,4% van de gemelde kinderen, signaleerden de melders lichamelijke mishandeling of verwaarlozing. Deze percentages zijn vergelijkbaar met die van vorig jaar (zie tabel 2.57).

Meldingen

	1997	1998
Aantal meldingen	4 796	4 792
Aantal betrokken kinderen	6 598	6 545

2.55 Aantal meldingen van kindermishandeling of -verwaarlozing

Bron: Kind en Gezin – Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Aantal gemelde kinderen per 10 000

Antwerpen	60,2
Vlaams-Brabant	51,8
West-Vlaanderen	56,0
Oost-Vlaanderen	43,7
Limburg	33,3
Vlaams Gewest	51,0

2.56 Aantal gemelde kinderen per 10 000 naar provincie

Bron: Kind en Gezin – Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Gemelde problematiek

	1997	1998
Seksueel misbruik	31,1	31,0
Lichamelijke mishandeling	16,0	15,9
Lichamelijke verwaarlozing	10,2	9,5
Emotionele mishandeling	11,2	10,1
Emotionele verwaarlozing	6,4	7,0
Münchhausen syndrome by proxy	0,3	0,3
Risicosituatie	15,7	16,1
Onduidelijk	4,8	5,6
Verwerkingsproblematiek ten gevolge van vroegere mishandeling	1,6	1,7
Geen mishandeling, aanverwant probleem	2,8	2,8
Totaal	100,0	100,0

2.57 Gemelde kinderen naar gelang van de belangrijkste gemelde problematiek (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

44,6% van de meldingen was afkomstig uit de primaire omgeving van het kind; het betrof vooral meldingen door de moeder (17,9% van de meldingen), door andere gezins- of familieleden (9,6%), door buren of kennissen (7,3%), door de vader (6,7%) of door het slachtoffer zelf (2,0%).

53,1% van de meldingen kwam van professionelen (19,6% van hulpverleners uit de gezondheidszorg; 10,8% vanuit welzijnsorganisaties en 16,3% vanuit de school of een voorschoolse voorziening).

5. Het kind in Vlaanderen, België en Europa

In dit deel worden een aantal sociodemografische gegevens over jonge kinderen in Vlaanderen vergeleken met de gegevens over jonge kinderen in België en in een aantal Europese landen. Het betreft Nederland, Duitsland en Frankrijk als aangrenzende landen en verder Italië (als zuiders land), Zweden (als noordelijk land) en Groot-Brittannië. In totaal dus een vergelijking met 6 van de 14 andere Europese landen.

Deels zijn de demografische evoluties verschillend, bijvoorbeeld wat betreft het geboortecijfer. De toename van het aantal geboorten buiten het huwelijk en de daling van de zuigelingensterfte daarentegen doen zich voor in alle landen van Europa.

5.1. Aantal jonge kinderen

Het Vlaams Gewest is een *kleine regio* binnen Europa. Met 329 060 kinderen onder de 5 jaar maken de Vlaamse kinderen slechts een zeer kleine fractie uit van het aantal jonge kinderen in de Europese Gemeenschap. De Europese Gemeenschap telde op 1 januari 98 in totaal ongeveer 19,4 miljoen kinderen onder de 5 jaar.

In de voorbije vijf jaren (1994-1998) is het *aantal* jonge kinderen voortdurend gedaald. In het Vlaams Gewest waren er in 1998 5,7% minder kinderen onder de 5 jaar dan in 1994. Hiermee kent het Vlaams Gewest eenzelfde evolutie als de andere Europese landen, maar de omvang van de daling verschilt wel. In Zweden (-14,8%) en in (het herenigd) Duitsland (-7,8%) was de daling groter, in Nederland iets minder groot (-1,3%). In tabel 2.58 is het aantal kinderen onder de 5 jaar vanaf 1994 opgenomen. Tabel 2.59 geeft de procentuele evolutie weer, met 1994 als basis (1994 = 100).

Een opvallend aspect van de demografische evolutie in de Europese landen is de *ontgroening*, als tegenhanger van het frequenter vernoemde vergrijzingsproces. In de periode vanaf 1994 daalde in alle bestudeerde landen het *aandeel van de jonge kinderen in de totale bevolking*.

Het Vlaams Gewest neemt samen met Duitsland en Groot-Brittannië een *middenpositie* in wat betreft de evolutie van het aandeel van jonge kinderen in de populatie (-0,4%). De daling was kleiner in Nederland (-0,2%), Italië (-0,2%) en Frankrijk (-0,2%); de daling was veel groter in Zweden (-1,1%) (zie tabel 2.60).

Voor de *komende jaren* kondigt zich een *verdere daling* van het aantal jonge kinderen en een verdere ontgroening aan. Voor 2010 wordt overal een lager aantal kinderen onder de 5 jaar verwacht. Deze algemene dalende trend zou zich evenwel *niet in dezelfde mate* voordoen in de onderscheiden Europese landen. Vooral Duitsland en Zweden kunnen een zeer aanzienlijke daling verwachten; het Vlaams Gewest, België, Groot-Brittannië en Nederland een daling van ongeveer 10%. In Frankrijk en Italië zou in 2010 het aantal kinderen onder de 5 jaar slechts iets lager liggen dan in 1996 (zie tabel 2.61).

Kinderen onder de 5 jaar

	1994	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	349,1	346,9	341,4	335,0	329,1
België	620,6	615,1	604,2	594,0	584,9
Duitsland	4 328,2	4 190,5	4 038,2	3 989,8	
waarvan voormalige BRD	3 686,2	3 655,4	3 590,0	3 554,1	
Frankrijk	3 679,9	3 623,5	3 593,9	3 570,7	3 556,8
Groot-Brittannië	3 887,0	3 858,8	3 799,5	3 737,7*	
Italië	2 786,0	2 769,5	2 740,0	2 726,6	2 688,9
Nederland	981,8	988,7	980,9	972,7	969,4
Zweden	608,6	605,7	582,3	551,5	518,6

2.58 Aantal kinderen onder de 5 jaar (in duizendtall) sinds 1994 in enkele Europese landen

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe*

* Voorlopige cijfers

Evolutie aantal kinderen

	1994	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	100,0	99,4	97,8	96,0	94,3
België	100,0	99,1	97,4	95,7	94,2
Duitsland	100,0	96,8	93,3	92,2	
waarvan voormalige BRD	100,0	99,2	97,4	96,4	
Frankrijk	100,0	98,5	97,7	97,0	96,7
Groot-Brittannië	100,0	99,3	97,7	96,2	
Italië	100,0	99,4	98,3	97,9	96,5
Nederland	100,0	100,7	99,9	99,1	98,7
Zweden	100,0	99,5	95,7	90,6	85,2

2.59 Evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 1994 in enkele Europese landen (1994 = 100)

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe* (eigen berekeningen)

Aandeel jonge kinderen

	1994	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	6,0	5,9	5,8	5,7	5,6
België	6,1	6,0	5,9	5,8	5,7
Duitsland	5,3	5,1	4,9	4,9	
waarvan voormalige BRD	5,6	5,5	5,4	5,3	
Frankrijk	6,4	6,2	6,2	6,1	6,1
Groot-Brittannië	6,7	6,6	6,5	6,3	
Italië	4,9	4,8	4,8	4,7	4,7
Nederland	6,4	6,4	6,3	6,2	6,2
Zweden	7,0	6,9	6,6	6,2	5,9

2.60 Leeftijdsstructuur: aandeel van de kinderen onder de 5 jaar in de totale bevolking sinds 1994 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe*

NIS, Bevolkingsstatistieken

Vooruitzichten

	2000	2005	2010
Vlaams Gewest	-4,6%	-6,7%	-9,4%
België	-4,0%	-5,7%	-8,5%
Duitsland	-7,2%	-17,4%	-22,5%
Frankrijk	+3,4%	+0,3%	-2,0%
Groot-Brittannië	-4,6%	-8,7%	-11,6%
Italië	-1,2%	+2,9%	-2,2%
Nederland	-4,1%	-5,1%	-10,8%
Zweden	-19,1%	-16,9%	-16,7%

2.61 Vooruitzichten inzake de evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar in de periode 2000-2010 in enkele Europese landen tegenover 1996

Bronnen: Eurostat, *Demographic Statistics 1997*

NIS, Bevolkingsvoorzichten 1985-2050

5.2. Geboorten

In tabellen 2.62, 2.63 en 2.64 worden een aantal cijfers over de geboorten vanaf 1990 weergegeven: het aantal geboorten, de procentuele evolutie van het geboortecijfer en het aantal geboorten per 1000 inwoners.

In alle bestudeerde landen, uitgezonderd Nederland, ligt het recentste *geboortecijfer* lager dan in 1990. België en het Vlaams Gewest nemen een middenpositie in. In Frankrijk was de daling iets minder groot en in Zweden heel wat groter. Verwacht wordt dat het geboortecijfer in Nederland voor 1998 iets hoger zal liggen dan in 1990.

Het *totale vruchtbaarheidscijfer* ligt overal beneden het vervangingsniveau, waarvoor een cijfer van 2,10 kinderen per vrouw wordt vooropgesteld (zie tabel 2.65).

Het krijgen van kinderen op een oudere leeftijd neemt overal toe. De *gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling* ligt in alle bestudeerde landen boven de 28 jaar. Nederland maar ook Italië, Zweden en Frankrijk noteren een hogere gemiddelde leeftijd, alle boven de 29 jaar (zie tabel 2.66).

Geboorten

	1990	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	69 492	64 300	64 168	64 571	63 042**
België	123 554	114 226	115 214	115 864	114 465**
Duitsland	NB	765 221	796 013	810 070*	776 500**
waarvan voormalige BRD	727 199	681 374	702 688	711 586*	
Frankrijk	762 407	729 609	735 300*	725 000*	743 000**
Groot-Brittannië	798 612	732 049	733 375	725 802*	715 000**
Italië	569 255	525 609	525 640*	528 901*	530 100**
Nederland	197 965	190 513	189 521	190 747	199 000**
Zweden	123 938	103 422	95 297	90 502	89 200**

2.62 Aantal levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 1998*
Eurostat, *Statistiques en bref*, 1/1999

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar (herenigd Duitsland vanaf 3 oktober 1990)

Evolutie geboorten

	1990	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	100,0	92,5	92,3	92,9	90,7*
België	100,0	92,5	93,2	93,8	92,6*
Duitsland	NB	92,2	95,9	97,6*	93,6**
waarvan voormalige BRD	100,0	93,7	96,6	97,9*	
Frankrijk	100,0	95,7	96,4*	95,1*	97,5**
Groot-Brittannië	100,0	91,7	91,8	90,9*	89,5**
Italië	100,0	92,3	92,3	92,9*	93,1**
Nederland	100,0	96,2	95,7	96,4*	100,5**
Zweden	100,0	83,4	76,9	73,0	72,0**

2.63 Evolutie van het aantal levendgeborenen sinds 1990 in enkele Europese landen

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 1998* (eigen berekeningen)

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar (herenigd Duitsland vanaf 3 oktober 1990)

Geboorten per 1 000

	1990	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	12,0	11,0	10,9	10,9	10,7*
België	12,4	11,3	11,4	11,4	11,2*
Duitsland	NB	9,4	9,7	9,9*	9,5**
waarvan voormalige BRD	11,6	10,3	10,6	10,7*	
Frankrijk	13,5	12,6	12,6	12,4*	12,7**
Groot-Brittannië	13,9	12,5	12,5	12,3*	12,1**
Italië	10,0	9,2	9,2*	9,2*	9,2**
Nederland	13,3	12,4	12,2	12,5*	12,7**
Zweden	14,5	11,7	10,8	10,2	10,1**

2.64 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1 000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 1998

Statistiques en bref, Eurostat, 1998, 1

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar

Totaal vruchtbaarheidscijfer

	1990	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	1,55	1,50			
België	1,62	1,55*	1,55*		
Duitsland	NB	1,24	1,25	1,32	
waarvan voormalige BRD	1,45	1,35	1,34	1,39	
Frankrijk	1,78	1,65	1,70	1,72	1,71*
Groot-Brittannië	1,83	1,74	1,71	1,72	1,71
Italië	1,36	1,22	1,18	1,21**	1,22**
Nederland	1,62	1,57	1,53	1,53	1,54*
Zweden	2,14	1,89	1,74	1,61	1,53

2.65 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 1998

NIS, Bevolkingsstatistieken

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar

Leeftijd bij bevalling

	1990	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	27,8	28,6	28,7	28,9	
België	27,9	28,6*	28,7*		
Duitsland	NB	28,2	28,4		
waarvan voormalige BRD	28,2	28,5	28,6		
Frankrijk	28,3	28,8	29,0	29,1*	
Groot-Brittannië	27,5	28,4	28,5	28,6	28,8
Italië	28,9	29,6	29,8		
Nederland	29,2	30,0	30,2	30,3	30,4*
Zweden	28,5	29,1	29,2	29,4	29,7*

2.66 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 1998

Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)

* Voorlopige cijfers

NB: niet beschikbaar

5.3. Sterfte

De laatste jaren is de kindersterfte in het Vlaams Gewest aanzienlijk gedaald. Hiermee is het Vlaams Gewest op het niveau gekomen van andere Europese landen met een goede score inzake kindersterfte. Alleen Zweden doet nog beter (zie tabel 2.67). Ook inzake het perinatale-sterftcijfer, of de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen samen met het aantal doodgeborenen, sluit het Vlaams Gewest aan bij de landen met een goed resultaat (zie tabel 2.68).

Kindersterfte

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	8,6	8,4	8,3	7,5	7,0	5,9	5,1	4,8
België	7,9	8,4	8,2	8,0*	7,6*	6,1*	5,6*	6,1*
Duitsland	NB	NB	6,2	5,8	5,6	5,3	5,0	
waarvan voormalige BRD	7,0	6,7	6,0	5,8	5,6	5,3	4,9	
Frankrijk	7,3	7,3	6,8	6,5	5,9	4,9	4,8*	
Groot-Brittannië	7,9	7,4	6,6	6,3	6,2	6,2	6,0	5,9*
Italië	8,2	8,1	7,9	7,1	6,6	6,1*	6,0*	5,5**
Nederland	7,1	6,5	6,3	6,3	5,6	5,5	5,7	5,1*
Zweden	6,0	6,2	5,4	4,8	4,4	4,1	4,0	3,6

2.67 Kindersterfte: aantal sterfgevallen van kinderen beneden de leeftijd van één jaar per 1 000 levendgeborenen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 1998*

NIS, Bevolkingsstatistieken

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, *Geboorte, perinatale sterfte en kindersterfte, 1990-1992*

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar

Perinatale sterfte

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	9,4	8,6	8,4	8,5	6,5	7,3	6,9	6,8
België	8,9	8,3	8,4					
Duitsland	6,3	5,8	5,8	5,4	6,4	6,8		
Frankrijk	8,3	8,2	7,7	7,2	7,0			
Groot-Brittannië	8,1	8,1	7,7	9,1	8,9			
Italië	10,5	10,4	9,4	8,8				
Nederland	9,6	9,1	9,1	9,1	8,6	8,8		
Zweden	6,5	6,6	5,8	5,9	5,4			

2.68 Perinatale-sterftcijfer per 1 000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, *Demographic Statistics 1997*

NIS, Bevolkingsstatistieken

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, *Geboorte, perinatale sterfte en kindersterfte, 1990-1992*

NB: niet beschikbaar

5.4. Aspecten van gezinsvorming

Het Vlaams Gewest sluit zich aan bij de algemene trend van voortdurende daling van het *huwelijkscijfer*. Het Vlaams Gewest neemt een middenpositie in, met 4,8 huwelijken per 1000 inwoners. Het bruto-huwelijkscijfer ligt hoger in Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland en veel lager in Zweden (zie tabel 2.69).

Huwelijken per 1 000

	1990	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	6,7	5,2	5,2	5,1	4,8
België	6,5	5,1	5,1	5,0	4,7
Duitsland	6,5	5,4	5,3	5,2	
waarvan voormalige BRD	6,6	5,9	5,7	5,6	
Frankrijk	5,1	4,4	4,4	4,8	4,9
Groot-Brittannië	6,5	5,7	5,5	5,4	
Italië	5,6	5,1	5,1	4,7*	4,7*
Nederland	6,4	5,4	5,3	5,5	5,4
Zweden	4,7	3,9	3,8	3,8	3,6

2.69 Aantal huwelijken per 1 000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 1998*

NIS, Bevolkingsstatistieken

* Voorlopige cijfers

In alle bestudeerde landen, uitgezonderd Italië, zijn er 2 tot 3 *echtscheidingen* per 1000 inwoners. Italië kent slechts 0,6 echtscheidingen per 1000 inwoners. Sedert 1990 is dit aantal alleen gedaald in Duitsland (zie tabel 2.70).

Echtscheidingen per 1 000

	1990	1994	1995	1996	1997
Vlaams Gewest	1,8	2,0	3,3	2,5	2,4
België	2,0	2,2	3,5	2,8	2,6
Duitsland	3,9	2,0	2,1	2,1	
waarvan voormalige BRD	1,9	2,2	2,2	2,3	
Frankrijk	1,9	2,0	2,1		
Groot-Brittannië	2,9	3,0	2,9	2,9	
Italië	0,5	0,5	0,5	0,6	
Nederland	1,9	2,4	2,2	2,2	2,2
Zweden	2,3	2,5	2,6	2,4	2,4

2.70 Aantal echtscheidingen per 1 000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 1998*

NIS, Bevolkingsstatistieken

Procreatie bij samenwonenden is in België nogal uitzonderlijk, maar toch stijgend. In 1995 was 15% van de geboorten *buitenechtelijk*.

De situatie in Duitsland en Nederland is vergelijkbaar met België. Zweden, Frankrijk en Groot-Brittannië kennen een veel hoger percentage buitenechtelijke geboorten, Italië een lager (zie tabel 2.71).

Buitenechtelijke geboorten

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
België	11,6	12,6	13,6	14,1*	14,5*	15,0*		
Duitsland	15,3	15,1	14,6	14,8	15,4	16,1	17,1	18,0**
Frankrijk	30,1	31,8	33,2	34,9	36,1	37,2*		
Groot-Brittannië	27,9	28,8	30,8	31,8	36,1	37,6		
Italië	6,5	6,7	6,7	7,4	7,8	8,1	8,3*	8,3*
Nederland	11,4	12,0	12,4	13,1	14,3	15,5	17,0	18,5
Zweden	47,0	48,2	49,5		50,4	51,6	53,0	53,9

2.71 Percentage geboorten buiten het huwelijk in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, Demographic Statistics 1997

Council of Europe, Recent Demographic developments in Europe, 1998

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Heel wat gezinnen met kinderen zijn *eenoudergezinnen*. De stijging van het aandeel eenoudergezinnen is een van de meest opvallende sociodemografische evoluties in de voorbije jaren.

In België bedraagt dit aandeel 15%, een cijfer dat vergelijkbaar is met Frankrijk en Duitsland. Nederland en Italië kennen een iets lager aandeel eenoudergezinnen. In Groot-Brittannië zijn 23% van de gezinnen met kinderen eenoudergezinnen. In de meeste bestudeerde landen is de toename van de eenoudergezinnen enorm (zie tabel 2.72). Eurostat wijst op een parallellisme met de toename van de twee belangrijkste fenomenen die leiden tot eenoudergezinnen, nl. verbreking van de partnerrelaties en geboorten buiten het huwelijk.

Eenoudergezinnen

	% van de gezinnen met kinderen	Procentuele evolutie 1983-1996
België	15	75
Duitsland	13	NB
Frankrijk	15	48
Groot-Brittannië	23	94
Italië	11	32
Nederland	11	5
Zweden	NB	NB

2.72 Eenoudergezinnen: aantal, percentage van het totale aantal gezinnen met kinderen en procentuele evolutie in de periode 1983-1996

Bron: Eurostat, Statistiques en bref, 12/1998

NB: niet beschikbaar

5.5. Kinderopvang

Over het gebruik van opvang voor jonge kinderen zijn geen cijfers bekend. Wel bekend is het percentage gesubsidieerde kinderopvangplaatsen. Hieruit blijkt dat België koploper is, samen met Frankrijk en Zweden. In de andere bestudeerde landen is er nauwelijks sprake van een aanbod door de overheid van opvang voor kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 2.73).

Gesubsidieerde kinderopvang

België	30
Duitsland (voormalige BRD)	2
Frankrijk	23
Groot-Brittannië	2
Italië	6
Nederland	8
Zweden	21

2.73 Aantal gesubsidieerde plaatsen per 100 kinderen onder de 3 jaar in enkele Europese landen
Bron: European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995

5.6. Leefsituatie van jonge kinderen en hun gezin

Vanuit het perspectief van kinderen is het niet alleen belangrijk te weten hoe groot de groep kinderen is, maar ook een zicht te hebben op hun leefomstandigheden.

Een belangrijke determinant hierbij is de tewerkstelling van moeders met jonge kinderen.

De *tewerkstellingsgraad van vrouwen met jonge kinderen* is zeer uiteenlopend in de bestudeerde landen. Na Zweden met een tewerkstellingsgraad van 75% scoort België het hoogst, met een percentage boven de 60. In Italië, de voormalige BRD en Nederland werkt minder dan de helft van deze vrouwen. Hierbij komen ook nog grote verschillen in *omvang van de tewerkstelling*, met als uitersten Italië waar nagenoeg alle werkende vrouwen ook voltijds werken en Nederland waar vrouwen hoofdzakelijk deeltijds tewerkgesteld zijn (zie tabel 2.74).

Werkende moeders

	Voltijds	Deeltijds	Totaal werkend
België	38	24	62
Duitsland	26	25	51
waarvan voormalige BRD	18	28	46
Frankrijk	40	19	59
Groot-Brittannië	18	35	53
Italië	37	6	43
Nederland	6	41	46
Zweden*	55	40	75

2.74 Percentage werkende vrouwen in de groep vrouwen met een kind onder de 10 jaar in enkele Europese landen – 1993
Bron: European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995
* Zweden: betreft vrouwen met jonge kinderen onder de 7 jaar

Een ander belangrijk aspect is de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen. Een eerste wijze om dit te benaderen is via de monetaire maatstaf van armoede. Volgens de EU-norm leeft een kind in armoede als het gezin een inkomen heeft dat lager ligt dan 50% van het gemiddelde netto-referentie-inkomen. Armoede bij jonge kinderen onder de 16 jaar is zeer uiteenlopend in de bestudeerde Europese landen (zie tabel 2.75). Het percentage ligt het hoogst in Groot-Brittannië. In Frankrijk en Duitsland ligt het percentage iets lager dan in België.

Financiële armoede

België	15
Duitsland	13
Frankrijk	12
Groot-Brittannië	32
Italië	24
Nederland	16
Zweden	NB

2.75 Percentage kinderen onder de 16 jaar dat leeft in een gezin in financiële armoede in enkele Europese landen (1993)
Bron: European Observatory on National Family Policies (gegevens Eurostat)
NB: niet beschikbaar

Armoede kan evenwel ook gemeten worden aan de hand van niet-monetaire indicatoren. Het "European Observatory on National Family Policies" schuift hiervoor indicatoren zoals wonend in een huis met een lekkend dak of vochtige muren naar voren, omdat deze indicatoren in alle Europese landen worden geassocieerd met armoede.

Uit deze gegevens blijkt dat, gemeten aan de indicator lekkend dak, ongeveer 7% van de kinderen onder de 16 jaar in slechte omstandigheden woont.

Gemeten aan de indicator vochtige muren zijn er vrij grote verschillen tussen de bestudeerde landen, met het laagste percentage in Italië en de hoogste percentages in Groot-Brittannië en Frankrijk (zie tabel 2.76).

Woonomstandigheden

	Lekkend dak	Vochtige muren
België	7,3	17,3
Duitsland	7,1	13,2
Frankrijk	8,0	22,0
Groot-Brittannië	6,7	23,1
Italië	7,8	7,7
Nederland	9,4	14,1
Zweden	NB	NB

2.76 Percentage kinderen onder de 16 jaar dat in slechte woonomstandigheden leeft
Bron: European Observatory on National Family Policies (gegevens ECHP)
NB: niet beschikbaar